

ЛЕЗГИ

Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чIал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 32 (10781) хемис 10 – август, 2017 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Кар алай проектар - уьмуьрдиз

Хъсан еришар аваз

Меьгарамдхуьруьн райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, 3-августдиз Меьгарамдхуьруьн райондин администрациядин заседанийрин залда РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Рамазан Алиеван регъбервилек кваз совещание кьиле тухвана. Ам муниципалитетда РД вилек тухунин кар алай проектар кьилиз акъудзавай гьалдиз талукъарнавайди тир.

Совещанида РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин проектрин кваллах тешкилдай управленидин начальникдин заместитель Мусалан Тахманова, РД-дин хуьруьн майишатдин министерстводин проектрин бинедаллаз вилек тухунин, инвестиционный политикадин рекъай отделдин начальник Меьгамед Патагьова, РД-дин экономикадин ва социальный жигетдай вилек финан министрстводин финансин, налогрин политикадин, проектрин бинедаллаз идара авунин отделдин начальник Шамил Исмаилова, РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин проектрин кваллах тешкилуни управленидин консультант Эльвира Къараевади, муниципальный райондин администрациядин жавабдар работнирки, хуьрерин кьилери, райондин жуьреба-жуьре къуллугърин ва ведомствойрин регъберри иштиракна.

Мугъманар тебрик авурдалай гуьгъуьниз, Меьгарамдхуьруьн райондин кьил Фарид Агъмедова кватI хъанвайбур район яшайишдин ва экономикадин жигетдай вилек финан еришдихъ галаз куьрелди танишарна.

РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Рамазан Алиева проектрин бинедаллаз идара авунин кваллах гужлу авуниз республикадин Кьил Рамазан Абдулатипова кветен фикир гузвайди кьейдна. Лагъана кланда хь, кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишунин ва абур кьилиз акъудунал Рамазан Абдулатипова кьелелай гуьзчивал авунин нетижада Дагъустан, къуд йисан делилри къалурзавайвал, хъсан ериш аваз вилек физвай регионрин жергедик акатнава.

Рамазан Алиев Дагъустандин меркезда агалкъунралди кьилиз акъудзавай проектрални акъвазна. Ингъе абур: “Хатасуз, ерилу рекъер”, “ЖКХ ва шеьгердин шартлар”, “Дагъустан проектралди вилек

Меьгарамдхуьруьн райондиз РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Р.Алиев мугъман хъана

тухунин барадай кIвенкIе ава”. Экономика “лацуди” авун, “Вилек фидай чкаяр, инвестицияр ва территорияр нетижалудаказ еримлу авун”, “Цийи индустриализация”, “Государстводи нетижалудаказ идара авун” кар алай проектар кьилиз акъудунин барадай муниципалитетди тухузвай кваллахдикай райондин администрациядин кьилин заместитель Ариф Гъажиева суьгъбетна. Ада район яшайишдин экономикадин рекъай хъсан ериш аваз вилек физвайди кьейдна. ИкI, 2016-йисуз муниципальный райондин сад авунвай бюджетдин доходар, 2015-йисав гекъигайла, 21,4 % процентдин артух хъана. Гъилевай йисан 1-июлдади план и барадай 50,5 % кьилиз акъудна. Докладчиди чилерин ва капитальный эцигунрин объектрин инвентаризация тухунин жигетдай кьилиз акъудзавай кваллахдикайни суьгъбетна. Райондин вири 22 хуьрени куьнейрин адресар тайинаруни кваллах акъалтIарнава, 659 куьчедин тIварар ФИАС тIвар алай системадик кутунва.

Ариф Гъажиева регистрация тавуна кваллахзавайбур налогрин рекъай учета тунин барадай махсус дестейри тухузвай кваллахдикайни суьгъбетна.

Кар алай “Нетижалу АПК” проект кьилиз акъудунин жигетдай районда тешкилнавай кваллахдикай муниципальный райондин администрациядин кьилин сад лагъай заместитель Гъабибуллагу Мурадалиева суьгъбетна. Малум тирвал, Меьга-

рамдхуьруьн райондин экономикадин асул хилер багъманчивал ва уьзумчивал я. Докладчиди районда 2016-йисуз 40 агъзур тонн емишар гьасилайди, идани республикада санлай гьасилай емишрин 26 процент тешкилзавайди кьейдна, гьакIни экономикадин амай хилер вилек тухун патал къабулзавай серенжемрикайни лагъана.

Кар алай “Хатасуз Дагъустан” проектдиз талукъ яз совещанидал муниципальный райондин администрациядин кьилин заместитель Зайнудин Азимов рахана. Ада и рекъай вири кваллах республикадин терроризмдиз акси комиссиядин АТК аппаратдихъ галаз сих алакьада аваз тухузвайди ва идан махсус районда гьалар мягъкембур яз хуьникай ибарат тирди кьейдна.

Гуьгъуьнлай совещанидал рахай муниципальный райондин администрациядин кьилин заместитель Марта Абдуллаева райондин территорияда “Инсанвили капитал” кар алай проектрин сергьятра аваз тухванвай кваллахдал акъвазна ва ада и барадай тайин тир делиларни гъана.

Гуьруьшдин эхирдай Рамазан Алиева райондин экономикадин хилер вилек финан еришар, санлай къачурла, хъсанбур тирди кьейдна, гъа са вахтунда ам фикир хгана кланзавай са жерге месэлайрални акъвазна.

Райондин кьил Фарид Агъмедова итижлу гуьруьш кьиле тухунай мугъманриз сагърай лагъана.

дарвилек гъевчи карчивилин субъектар вилек тухунин отделдин начальник Ильмудин Салагъбегова, РД-дин Къилин ва Гьукуматдин администрациядин проектрин кваллах тешкилуни отделдин консультант Булат Арсланова, гьакIни райондин администрациядин кьилин заместителри, райондин идарайрин ва организационин руководителри, хуьрерин поселенийрин кьилери, общественностдин ва СМИ-рин векилри иштиракна.

Разивал къалурна

Хазран КЪАСУМОВ

“Сулейман-Стальский район” муниципальный райондин администрацияда Дагъустан Республикадин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин Руководителдин заместитель Темерлан Шабанова РД вилек тухунин кар алай проектар районда уьмуьрдиз кечирмишзавай гьал-

диз талукъранавай семинар-совещание кьиле тухвана.

Совещанидин кваллахда муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибова, РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин проектрин кваллах тешкилуни отделдин начальник Меьгамед Абидова, РД-дин хуьруьн майишатдин ва сурсетдин министрстводин мал-

Нумрадай клела:

ОБЩЕСТВО

Еке ихтибар

РФ-дин МВД-дин Тольятти шеьгерда авай Управленидин начальник лезги я. Жавабдар и везифа ери-бине Азербайжан Республикадин Къусар райондин Самур поселокдай тир полковник Хейрулла Мирзоевич Агъмедхановал ихтибарнава. И макъалада чна баркаллу ватанэгълидин уьмуьрдиз сиягъатзава...

► 4

ХАБАРАР

Виниз тир еридин як гьасилзава

Меьгарамдхуьруьн райондин Азадогъли хуьре авай къушчивилин “Гюней” комплексди кваллахиз анжах са йисни зур вахт ятIани, нетижаар виле акъадайбур я. Республикадин базарра маса гузвай къушарин цIудан са пай як гъа и карханади гьасилзава...

► 5

ЭКОНОМИКА

Вучиз халкъ бизарзава?

Чи халкъдивай пул къакъудзава: “Газпром” ООО-ди, агъалийрал алачир буржар илтилиз, халкъ бизарзавай теьгердикай ва и месэладихъ галаз алакьалу яз, суд-дуванра къекъевез, вич гъатнавай тIаприкайни хуьтIаприкай и макъалада Муьгъевгеранрин хуьрйяй тир Абдулашим Гъажимурадова арза ийизва...

► 7

УЬМУЬР

Чкадилай юзанвай хьиз акъвазна

Чи редакциядиз малум хъайивал, хуьрерин мектебра, клелзавай аялар патал лезги чIалай ктабар авачирвилляй, гъевечи классра дидед чIалан тарсар тухуз жезвач. И месэладай чи газетдин культурадин отделдин редактор Эмираслан Шерифалиева кьил акъудна...

► 9

СПОРТ

Дагълари жанлугур гуьзетзава

Гъайиф хь, алай вахтунда Дагъустандин сергьятра альпинистрин са лагерни авач. Амма абур арадал гъун вахтуну истемешзава. Докъузпара районда вилекрай хьиз альпинистрин лагерь кардик кухтунайтIа, спортдин и жуьредал машгъл жез кланибурун жергеяр къалин жедай.

► 12

МЕДЕНИЯТ

“Куьре” гафунин бине гьинай я?

Заз Курадин (Куьре) тIвар кьунвай араб (аджам) кхьинрал кхьенвай чIалар авай чешмеяр жагъана. Абурун таржума-яр за клелзавайбурун фикирдиз гъизва...

► 15

► 2

Форумда Дагъустандин патай 360 касди иштиракзава

“Машукди” жегьилар агудзава

Алатай киш юкьуз жегьилар муьжуд лагай сеферда “Машук” форумдиз кват хьана. Эгер виликан йисара иниз асул гьисабдай Кеферпатан Кавказдин республикайрин векилар кьезвайтла, ци и мярекатда Россиядин маса 25 региондай, гьакни кьезепатан 8 уьлкведай тир жегьилрини иштиракзава.

И форумдиз уьлкведин руководстводин еке метлеб гузва. РФ-дин Президент Владимир Путин Кеферпатан Кавказдин жегьилрин “Машук-2017” форумдин иштиракчийриз, тешкилатчийриз ва мугьманриз тебрик раьруни идан патай керчекдаказ шагьидвалзава.

“Кеферпатан Кавказ вилик тухун хьтин чехи, девирдин истемешун тир везифар бажармишиз алахуни ина, Пятигорскда, бажарагьлу ва жуьртлу жегьилар - региондихь яшайишдинни

водстводин патай форумда Дагъустандин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидова векилвалзава.

Медениятдинни чирвилер гуни макьсад авай и серенжем кьве сменада тухузва. Сад лагай смена 5 августдидлай 12-августдалди “Территория вилик тухун: региондин экология” лишандик кваз тухузва.

“Территория вилик тухун: обществодин экология” твар ганвай кьвед лагай сменада гьалдал гегьеншдиз акьвазна. Августдалди кватл жеда. Акьвазвал, “Машук - 2017” форумдин тема сад я, ам уьлкведа малумарнавай Экологиядин йисахь галаз алакьалуди я.

Алатай йисара хьиз, цини “Машукдин” иштиракчийри грантин конкурсда иштиракун патал чпин теклифар гуда. Алай йисуз жегьилрин теклифрин тереф хуьн яз санлай кьачурла 85 миллион манатдин

экономикадин жигьетдай авай мумкинвилер ачухарунихь, адан кьурулушар мадни хьсанарунихь, инсанрин яшайишдин ери хьажунихь, миллетрин арада меслятвал мягькемарунихь элкьурнавай чехи программа кьилиз акьудуник чпин хуси пай кутаз алахьнавай жегьилар санал агудун важиблу кар я.

Кьейд авун лазим я хьи, мярекатдин тешкилатчийри Ставропольский крайда жезвай вахт куьне бегьерлудаказ, кьулайдаказ кечирмишун патал еке чалишмишвилер авунва. Кьез вичин жуьреба-жуьре майданрал дискуссияр, элкьвей столар, машгур политикрихь, пешекаррихь, общественный деятелрихь галаз гуьрушар, итижлу экскурсияр ва спортдин серенжемар кьиле тухун акатзавай чехи программа теклифнава. И йикьар куьне менфятлудаказ кьиле тухудайдахь, руьгдин, пешекарвиллин барадай хьаж хьун патал цийи мумкинвилер жагьурдайдахь, цийи дустар кьадайдахь ва, гьелбетда, хьсандиз ялни ядайдахь зун инанмиш я”, - лугьзва гьосударстводин кьилин тебрикда.

Форум ачухунин мярекатда СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтиярар ганвай Векил Олег Белавенцева, СКФО-дин субъектрин кьилери иштиракна. Ци чир республикадин руко-

кьимет авай 125 грант чара авун кьалурнава. Кьилдин ксариз чпин проектар гьалиб хьанвайбур яз гьисабай члавуз 300, 400 ва я 500 агьзур манатдин пул, юридический кьурулушриз лагайтла, 2,5 миллион манатдин кьадарда аваз финансрин куьмек гуда. Гьалиб хьайибур теклифнавай гьар са проект раиж авунин ва пешекарри кьимет гуни нестижада тайинарда.

Федеральный округдин жегьилрин кьилин мярекатда Дагъустандин патай 360 касди - гьар са сменада 180 касди иштиракзава. Абуь форумда иштиракиз кьанзавайди кьалурай 800 касдидлай виниз жегьилрихь и серенжемда сифте яз иштиракзавайди я. Рикел хкин, алатай йисуз жегьилрин проектрин конкурсдин нестижаар кьур члавуз дагъустанвийри теклифай 31 проектдиз 18,2 миллион манатдин кьадарда аваз грантин куьмек гана.

Форумдин кьвалахда 8-август Дагъустандин югь яз тайинарна. Адан сергьятра аваз республикади махсус майданар ачухна. Анрал халкьдин яратмишунрин шейэр кьалурна, декоративно-прикладной яратмишунрай чирвилер гана, “устадрин тувьвенар” ачухна, анрай устларри гьазурнавай кьешенг шейэр маса кьачудай мумкинвал авай. Эхирдай дагъустанвийри концерт гана.

Разивал кьалурна

Эхиримжи 5 йисан кьене Сулейман-Стальский районда 813,3 гектарда - уьзюмлухар, 539,5 гектарда багьлар кутунва

1

Совещание ачухналди, муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибова атанвай мугьманар тебрикна, кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишун яз районда тухузвай кьвалахдилай, ида райондин бюджетдиз алава кьазанжияр гьизвайдакай, агьалийриз яшайишдин кьулай шартлар яратмишзавайдакай лагьана.

Темерлан Шабанов вичин рахунра РД вилик тухунин кар алай проектар кьилиз акьудзавай гьалдал гегьеншдиз акьвазна.

- Кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишунин режьай республикади муниципальный тешкилатрин кьвалахдиз кьимет гудай уьлкьмяр тайинарнава, - лагьана Темерлан Шабанова. - Вилик тухунин режьер тайинардайла, экономика “лауду” авуниз, инвестицияриз, менфятлу АПК-диз, кьвалахдин цийи чкаяр тешкилуниз, халкьдин майишатаримлу авуни кьилин фикир ганва. Гьа и кьвалахриз килигна исполнительный властдин, чкадин чпи чеб идара ийидай органдин кьвалахдиз кьиметни гуда. Кар алай проектрин куьмекдалди абурун кьвалахдал гьакьки гуьзчивални тухуз жеда.

“Экономика лауду авун” кар алай проект уьмуьрдиз кечирмишун патал районда тухузвай кьвалахдилай ва и карда гьалтзавай четинвилерикай райадминистрациядин экономикадин отделдин начальник Саният Вагьабовадиди малумат гана. Ада кьейд авурвал, кар алай и проектдай районда капитальный эцигунрин объектар ва чилерин участокар актуализиро-

кьилуниз ва абуь лазим тир шейэралди таьминаруниз кьилин фикир гузва, ида инвесторриз чпин проектрал кьуватар желб ийиз куьмекзава; районда шей гьасилзавайбурукай делилар кьвалтнава, абуь ахтармишнава, суьрсетдин ва суьрсетдинбур тушир маса гудай затлар акьудзавайбурун Реестр тешкиларун патал кьвалах тухузва, муниципалитет социально-экономический режьерай вилик тухун патал планламишнавай дережадив агаьарун патал тухудай серенжемар тайинарнава.

Райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальник Мегьамедзагьид Бабаев вичин рахунра “Нетижалу АПК” кар алай проект уьмуьрдиз кечирмишунин режьай тухузвай кьвалахдал гегьеншдиз акьвазна. Ада лагайвал, и проектрин сергьятра аваз районда еке кьвалах тухванва, ида хьсанвилехь еке дегишвилерни арадал гьанва. Хуьруьн майишатдин кар алай хилер кьвачел ахькалдарунин мураддалди районда яргьал йисарин программа кьабулнава. Инвестиционный проектар кардик акьатун себеб яз районда эхиримжи 5 йисан кьене 813,3 гектарда уьзюмлухар, 539,5 гектарда багьлар кутуна, грантар кьачурбуру 196 кьарамал, 2080 лапаг хуьдай дараматар, 8,85 гектарда теплицаяр эцигна. Районда емишрин, салан майвайрин, тешилдин, ципицрин бегьерар йисалай-суз артух жезва. “Паласа” ООО-да вичин сметадин кьимет саки 400 миллион манат тир 250 гектарда интенсивный багьлар кутунин инвестиционный проект кьилиз акьудунив эгечнава.

ватунин режьай тайин кьвалах тухванва, регистрация тавуна кьвалахзавайбур тайинарнава, гьа са вахтунда Росреестрдихь ва Кадастровый палатадихь галаз алакьалу тир месляйрай кьвалахда четинвилерни гьалтзава (абурал докладчи гегьеншдиз акьвазна).

Гьалтзавай четинвилериз баян гун яз Темерлан Шабанова кьейд авурвал, совещанидал кьарагьарай месляяр МФЦ-дихь, хуьрерин поселенийрин кьилерихь, налогрин ва кьайдаяр хуьдай органрихь галаз санал гьализ жеда.

“Вилик фидай чкаяр, инвестицияр территорияр нестижалудаказ еримлу авун” кар алай проект уьмуьрдиз кечирмишзавай гьалдилай райондин администрациядин кьилин заместитель Саид Темирханов рахана. Ада лагайвал, районда промышленный майданар теш-

Совещанидал районда “Цийи индустриализация”, “Государстводи нестижалудаказ идара авун”, “Инсанвилер капитал”, “Дагъустанда кьанун-кьайда ва хатасузвал” кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишун патал тухузвай кьвалахрикайни рахунар авуна.

- РД-дин Кьилин кар алай проектар уьмуьрдиз кечирмишунин режьерай районда тухузвай кьвалахдал чун рази яз амуькна, - кьейдна Темерлан Шабанова. - Ида муниципалитетдихь еке мумкинвилер авайди кьалурзава.

Семинар-совещанидай гьугьуниз муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибова багь мугьманар 15 гектарда интенсивный кьайдадин багьлар кутунвай “Члар” карханадин инвестиционный проектдихь галаз танишарна.

Веревирдер Рубьг чукIурзава!.. ГьикI хуьда?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Рубьг, жуьрэт, мари-фат... И вири гафарихь чпин метлебдин мукьвавал ава. Рубьг авай кас ятIа, ам жуьрэтлудини, мари-фатлудини, эдеблудини - яни инсандиз хас вири хьсан ерийрин иеси я.

Рубьгсузди ятIа, багабгьат адалай жуьрэтлувални, мари-фатлувални, эдеблувални, виклеьгвални кьалуриз жеда.

Гавиляй вири девирра са гьихьтин ятIани халкь, миллет, государство чпиз муьтлугьгарун патал душманар, сифте нубатда, ана инсанрин рубьг чукурнуив, зай-ифарунив, яни абур уьмуьрдай са метлебни таквазвай кьайгьусуз авамриз элкьур-рунив эгечIа.

Халкьдин рубьг адан чIала, адетра, кьанунра, асирра арадал гьанвай искусстводинни сеняткарвилерин надир шейэра, ирсиа кватI хьанвайди я.

Рубьг чкIай халкь вичин лап багьа ирс кьакьуднавай, гьар низ хьайитIани фад муьтлугьг жедай саилдиз элкьведа. Гьавиляй тушни, кьенин йикьан пуллу ва тух ампар инсанрин (социальный кьатарин) рубьгда гьулгьула тваз алахьнавайди ва, эхирни, абурив чпин гьилералди чеб газ тазвайди, чпин "демократия" илитIиз, тамам кьурулушар, чпи чеб хуьзвай мягькем государствояр чукурзавайди.

Мисалар чи патав гва. СССР хьтин зурба уьлкве чукурнуив асул себеб чи халкьарин рубьгда, чпиз хабар авачиз, сада-садаз хайналдай, сад-садал пехил жедай, эхирни, сад-садал элкьведай агьу галай тумар цунихь галаз алакьалу хьана. А "тум" пуд гафуникай ибарат тир: "гласность", "демократия", "перестройка". Государстводин ва чи вири агалкьунрин замин яз гьисабай компартиядин кьиле, гьа са вахтунда законар кьабулзавай кьилин органари рубьг маса ганвай (низ маса ганатIа, гзаф сеферра лаганва, за тик-рарзавач) хаинар хьуни, абурив вьзери (идеологияди), абурив авур крари, кьабулай "серенжемри" халкьарин рикле кин, ихтибарсузвал, инанмишсузвал, эхирни, акьалтIай кьайгьусузвал, таьсиссузвал, душманвал туна. Чубайсризни Кашпировскийриз майданар ачухна. Вири тарашайлани, сада кьванни, майдандиз экьечIна, икI вучиззава лагьанач. Гьа тарихдин чарх гьа икI элкьуьн лазим тир.

Туширди чи кьенин йикьарин гьакьикьатди субутзава. Америкадин "демократия" тестикьариз, чи обществодиз кьацI ягьиз алахьай хейлин "кьегьалрикай" "сад лагьай немецар", "сад лагьай американви-яр" тварарин сагьибар ва сифте жергедин миллиардерар хьана. Халкьдин гьиле чпин пулдихь маса гайи "ваучерар" лугьудай шайтIандин чарар туна. Рубьг чукурна. Виликан мишхи идеалрин (игитринни устадрин) чка агьзур йисарин чулав пас алай маса идеалрин ахцIурна. Авамвал кьилин пайдахдиз элкьурна. Адани ягьу-нарни кьиникьар, террор, вири чукурну, маса гун ва маса кьачун арадал гьана. Инсандиз гьурмет авунин идея инсан терг авуниндалди эвезна. Гьа социализмдин кьурулуш инсандивай вири ихтиярар кьакьудай са кьацIай "коммуналка" тир. Жа-гьанатIа, бахтар гила жагьанва. Анжах низ жагьанатIа лугьузвач.

Мари-фат чукурну давам жезва. Мари-фат чкIайла, хуьз жедай са обществони авайди туш. И гьакьикьатдикай, эхирни, чи кьилин регьберарни рахун тавуна туш. Хейлин шаирар, писателар, искусств-

водин векилар, политологар чаз гьакьикьи инсанвилин, мари-фатлувилин, ватандашвилин, Россиядин гражданвилин идеалар (идеология) хьун герек тирдакай рахазва. Амма, чуру хьач фад винел акьалтIади хьиз, мари-фатсузвални чкIайвал, авамвал гужлу жезва. Кар алай хейлин такь-атрини абурив кьуллугьзава. Чехи пай телеканалрай, газетрай, журналрай, жуьреба-жуьре кватIалрай, клубрай, центрай-рай, тешкилатрай (абурив кьадарар гьисабна куьтягь жедач) гузвай "тарсар" Россия хуьниз кьуллугьзавай бур я лугьуз жедач.

Виликрай алверчидиз "спекулянт" (яни цун тавур чкадай вичиз кьил алуд-дайди-луту) лугьудай. Гила ам чи обществодин кьилин игит, бязи келимайриз яб гайитIа, государство хуьзвай асул кьуват яз гьисабзава.

Девлет артимшдай чкадал чи гзаф идарайри справкарни отчетар (гьакьар-гьисабар) артухарзава. Са бязи школай-рин директоррин гафаралди, абурив му-аллимрин тарсариз физвайдалай гзаф вахт райондин ва республикадин вине авай органриз жавабдин справкар кьхиниз акь-атзава.

Виликрай сад-вад манат чуьнуьхай-дини тахсиркар яз гьисабдай. Гилан "демократри" миллиардар чуьнуьхайлани, ахьтин "игитар" я кьвале хуьда, я тади гьал-да кьецепатаз акьудда. Ахпа абурив гел-лерни кьваз "кьвахьда"...

Зи фикир я, гьа ихьтин гьалариз "авамвал" лугьузвайди я. И гафунал "эдебсузвал", "ягьсузвал", "мари-фатсузвал", "асулсузвал", "виждансузвал" ва амай вири "сузвилерни" алава хьезва. Куьз ла-гьайтIа, абурив бинеда гьа са мана-рубьг чукурну авай.

И йикьара чи гзаф газетра республикадин Кьил РАбдулатипован "Гележегдин идея, Россияди ва Евразияди XXI асирдин рубьгдин повестка гьикI жагьурзава" твар алай чехи макьала чагнава. Маш-гьур алимди ва регьберди чи аямдин гзаф крариз кутугай кьиметар ганва.

Гзаф чукурнар гьикI арадал атайди ятIа ва кьезвайди ятIа, тарихдин мисалралди кьалурнава. За адан кьейдерин, гуз-вай теклифрин, кьиметрин тереф хуьзва. Амма зарарлу тум рубьгдай ахкьудун, общество мишхи авун патал ихьтин макь-алаяр тIимил я. А фикирар агьалийрин гегьенш кьатарив агакьарун лазим я. Чеб тух яз, гишинзава лугьузвай карчийрини чиновникри - рубьгдин "лидерар" тварар кьачузвайбуру, чеб гишила авайлани, "тух я" жаваб гузвайбурул обществодиз лап хаталу идеология илитIавайди такун, кьваз такьун - им, зи фикирдалди, еке рех-нейриз рехь ачухун я. Им, эхирни, соци-альный революцийрин ялаврал гьизвай рехь тирди тарихдай чаз чиди.

Идеология женг я, ана баришугьвал са девирдани хьайиди туш. И кар тапар-ралди кьевирзани хьайиди туш.

Гилан кьаршивилер ва кьаришмаяр чал са гьикI ятIа "илитIавай революций-рилай" гьелелиг гзаф ялав квачир дьвей-риз, контрреволюцийриз, са нелай са нин ятIа кьисасар вахчуниз ушар я. Инсан-дин рубьг ва, адахь галаз сад хьиз, кьуру-лушдин сагьвални хуьн патал чи вири об-ществоди санал кьилиз акьудна кIани крар гзаф я. Амма садвал авани чи об-щевтода? Авани гьа садвал таьминардай социальный гьахьлувилин бинеяр? Абур терездикай хьудна 30-40 йисар алатзава. Туькьур хьийидай устIарар гьалтзавай-ди аквазвач. Им, заз чиз, регьберрини, адетдин лежберрини, карчидини, муш-теридини, алимдини, савадсуз рубьаниди-ни, сад хьиз, аннамишна кIанзавай месэ-ла ва жавабдарвал я.

Рубьг чукурну акьвазарна кIанда...

Еке ихтибар

Гьазурайди - Земфира БАБАЕВА

Лезги халкьдин векилар дуьньядин гьар са пипле бажарагьлувилелди, тIвар-ван, еке авторитет аваз яшамиз жезва. Абу-рун низамлувилиз, карчивилиз, алакьун-риз зегьмет чуьгвазвай идарайрин сагьиб-ри еке кьимет гузва. Россиядин кьенепатан крарин министерстводин кьурулушда гьакьисагьвилелди кьуллугьзавай чи ватанэглияр-офицерар тIимил туш. Абуру-кай сад РФ-дин МВД-дин Тольяттидин Уп-равленидин начальник полковник Хейрул-ла Мирзоевич АГЬМЕДХАНОВ я.

Х.Агьмедханов 1962-йисан 19-октябр-диз Азербайжан Республикадин Кьусар райондин Самур поселока дидедиз хьана. 1982-йисуз Россиядин МВД-дин мили-циядин Елабужский махус школа куьтя-гьай жегьил офицер Тольятти шегьердин Автозаводской РОВД-дин уголовный ро-зыскдин отделдиз оперуполномоченный яз рекье туна. 1992-йисуз Самардин госуни-верситет акьалтIарай Хейруллади юрист-вилин пеше кьачуна. 2011-йисан июлдилай ада РФ-дин МВД-дин Самардин Управ-ленидин полициядин начальникдин заместителвиле кIвалахна. 2015-йисан июндилай адакай МВД-дин Тольяттидин Управлени-дин начальникдин заместитель хьана. Гьа и йисан октябрдилай полковник Х.Агьмед-ханов РФ-дин МВД-дин Тольяттидин Уп-равленидин начальнивиле тайинарна.

Хейрулла Мирзоевич Тольятти шегьер-да 1985-йисалай яшамиз жезва. Анин агьа-ли хьайи гьа сифте йикьалай ада шегьер-дин важиблу идарайра кьуллугьна. А йи-сарни офицер патал акьван регьятIур хьа-нач. Адан гафаралди, 1980-йисар бандит-рин дестеяр арадал кьезва, 1990-йисара майдандиз акьатай банддестейри Совет-рин Союздин девлетар пайзавай, абур пат-тал яракьдалди женг чуьгвазвай вахтар тир.

Шегьер пай жезвай административный пуд райондикай криминалдин жигьетдай иллаки четин гьалар авайди Автозаводдин район тир, - рикIел хкизва Х.Агьмедханова. - Полицияда кьуллугьзавайди хуьниз килигна, зун гзаф вакьийайрин шагьид хьана. 1997-йисалай закай и райондин крими-нальный милициядин отделдин начальник хьана. Чи отдел районда арадал кьезвай чуру крар ахтармишуниз мажбур тир. Ягьу-нар, кьиникьар, гранатар хьиткьинарунар бандитрин арада тIимил хьаначир. Ихьтин крари инсанрик кьурулувал кутазвай.

Самара шегьерда кIвалахзавайла, от-делдиз машинрин гаражрин патав са ма-шинда мейит ава лагьай хабар атана. Экуь-нин сятдин 5-даз чкадал атай чаз машин-дин кьулухь сидендал алай мейит акуна. Галай медикди мейитдал гьил эцигайла, ам хьиткьинна. Зи вилерин экв кьвахьна, ме-дик вич-вичелай фена. Гьугьуьнлай малум хьайивал, мейитдик гранат кутунвай кьван. И "пишкешни" Главкдин (главный комитет) руководителдиз гьазурнавайди тир. И кар авур киллерни вичин жазадив агакьнай.

Ахцегь района - цIийи прокурор

4-августдиз РД-дин прокурордин заместител Исет Гьажиева Ахцегь райондин про-куратурадин кьуллугьчияр цIийи прокурор-дихь - юстициядин старший советник Шекер-ханум ТАГЬИРОВАДИХЬ галаз танишарна. Идакай райондин администрациядин пресс-кьуллугьди хабар гузва. РикIел хкин, икьван чIавалди райондин прокуратурадин Рафик Рамазанова регьбервал гузвай.

Шекерханум Тагьировади виликдай Дербент шегьердин прокурордин заместителдин везифаяр тамамарна. ЦIийи кьул-лугьдал ам РФ-дин Генеральный прокура-туради 2017-йисан 27-июлдиз кьабулнавай приказдал асаслу яз тайинарнава.

Ахцегь райондин вири агьалийрин па-тай чна кьез цIийи кьуллугьг тебрикзвач. Гьам кьанун-кьайда хуьдай, гьамни государство-дин ва муниципальный гьукумдин органрин

Кьейд авун лазим я хьи, Х.Агьмедха-нован важиблу кьуллугьг зигьин, алакьун, махус пешекарвал истемиззавайди я. Ада вичин буржи юлдашрин арада гьурмет аваз, лайихлуказ кьилиз акьудзава.

Управленидин начальникди лагьайвал, Тольяттидин УМВД-дин коллектив кар алакьдай, пешекарвилелди кIвалахзавай чехи десте я. Са терефдани абурив буш-вал кьалурун кутугнавач. МВД-дин вилик везифаяр Президентди эцигзава. Абурукай кьилин бур агьалийрин хатасузвал, низам-кьайда хуьн, экстремизмдиз, терроризм-диз, коррупциядиз акси гьерекатар тухун я.

Х.Агьмедханова кьейд авурвал, эхи-римжи вахтара бязи ксари ийизвай тахсир-карвилер дуьздаль акьудунин дережа 12-13 процентдин хкаж хьанва. Гьа са вахтун-да шегьерда регистрация авунвай тахсир-карвилерин кьадарни тIимил хьанва. И кар-да МВД-дин кьуллугьчийриз гьугьуьллу-вилелди тешкилнавай общественный дес-тейри, йифен патрулри еке куьмек гузва.

Шегьердин агьалийрик наркотикар чукурну гзаф кьалабулух кутазва, - лугьуз-ва управленидин чехида. - Винидихь тIвар кьур Автозаводдин районда 400 агьзур кас яшамиз жезва. Ина машинар чуьнуьхунихь, пиянискавилер авунихь галаз алакьалу тах-сиркарвилер гзаф ава. Центральный ва Ком-сомольский района лагьайтIа, гзаф кьадар крар наркотикрихь галаз алакьалу я. И рай-онра законсуз наркотикар хуьзвайбуруз та-лукь месэла хцидаказ акьвазнава. Мукьвара чна Саратовдин агьали кьуна. Адан телефон-дай гьа и районар наркотикар эцигнавай 77 чка малум хьана, - лугьузва Х.Агьмедханова.

* * *

Х.Агьмедханован пешекарвал, чехи де-режадин устадвал, гьакьисагьвал "Кьул-лугьда тафаватлу хьунай" I, II ва III дережай-рин медалралди, РФ-дин МВД-дин мини-стрдин Гьурметдин грамотадалди кьейдна.

МВД-дин кьуллугьчийрин кIвалах че-тинди тирди вирида аннамишзава. Полков-ник Х.Агьмедханова ва адан гьалкь кIва-лахзавайбуру чеб Ватандин, халкьдин ха-тасузвал хуьнин кьуллугьда уьткьемдаказ акьвазнавайди краралди субутарзава.

кьилин месэлайрикай сад Конституциядин тестикьарнавай кьанунар, кьайдаяр гьами-ша кьуватда аваз хуьникай ибарат я. Анжах кьуватар сад авунин нетижада чалай чи гражд-анрин ихтиярар ва итижар хуьн таьмина-риз жеда, - лагьана Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримова Ш. Тагьировадиз про-курордин кьуллугьг мубаракдайла.

Экономика

Виниз тир еридин як гьасилзава

Эхиримжи йисара Дагъустанда кьушчивилин хел еримлу авуниз кьетен фикир гузва. Республикадин кар алай "Нетижалу АПК" проекта ам агропромышленный комплексдин виридалайни важиблу хилерикай сад яз кьейднава. И кардин сеbeb ам я хьи, регионди кьушарин якун жигьетдай хуси игътияжар анжах 30 процентдин тамамарзава.

Месела, анжах Мегьарамдхурун районда авай кьушчивилин "Гюней" комплексди алай йисан ругуд вацран вахтунда 2 агъзур тонн бройлердин як гьасилнава. И объект ишлемишиз вахунихъ галаз сад хьиз, республикадин базарриз кьушарин виниз тир еридин як агакьиз башламишна. Кьушчивилин "Гюней" комплекс - им республикадин

"Гюней" комплексда алай вахтунда 300 агъзурдалай артух кьушар хуьзва

И проект уьмуьрдиз куьчуьрмишунин, гьакни кьецепатан уьлквейрай гьизвай суьрсет ватанда гьасилзавадалди эвезунин программадин сергьятра аваз, республикада са жерге серенжемар кьабулзава. Гележегда абуру кьушчивилин хел са кьадардин виниз тир дережадиз акьуддай мумкинвал гуда.

"Лезги газетдиз" РД-дин хуьрун майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин пресс-кьуллугьдай хабар гайивал, алай йисан ругуд вацран нетижайралди, республикадин майишатра, санлай кьачурла, 16,3 агъзур тонн миxьи ва 22 агъзур тонн кьушар чан аламаз алцумайла жезвай як гьасилнава. 2016-йисуз 46 агъзур тонндай артух миxьи як хьанай. Эхиримжи са шумуд йисан нетижайр фикирда кьурла якьин жезвайвал, гьасилзавай якун кьадар тахминан 40 процентдин гзаф хьанва.

кар алай "Нетижалу АПК" проектин сергьятра аваз арадал гьанвай инвестициярин сад лагьай зурба кархана я. Ина йиса 4 агъзур тонн бройлердин як гьасилдай мумкинвал ава. Объектдал 100-далай виниз кьвалахдин чкаяр тешкилнава, ина алай аямдин эхиримжи технологияр ишлемишзава. Алай вахтунда комплексда, санлай кьачурла, 300 агъзурдалай артух кьушар хуьзва.

Карханади кьвалахиз анжах са йисни зур вахт ятлани, нетижайр виле акьадай бур я. Республикадин базарра маса гузвай кьушарин цудан са пай як гьа и карханада гьасилнава. Кьушчивилин комплексдин бройлерар Дагъустандилай кьецепатани маса гузва. Мукьвал тир гележегда карханади йиса гьасилзавай бройлердин якун кьадар 5,3 тонндив агакьарун планламишнава.

Дин

Рикъелай алудзавач

Гьуьсейн РАМАЗАН

6-августдиз Кьурагь райондин Ашарин хуьре шейх Абдулагь кьейидалай кьулухъ 100 йис тамам хьунихъ галаз алакьалу яз диндин межлис кьиле фена. Исаев Мегьамедшафидини Халиков Хидирнебиди тешкилай и мярекатдиз вишералди инсанар атанвай. Кьейд ийин хьи, ихьтин межлис са шумуд йис идалай виликни тешкилнай. Ана Дагъустандин саки вири миллетрин векилри иштиракнак.

Ашарин хуьр пирералди, шейхералди, машгур инсанралди девлетлу я. Алим, шейх Шамилакай надир поэма кхьей Ашай Рамазанни шейх Абдулагь гьахьтин ксарикай я.

Шейх Абдулагь аяндар, кераматар авай чехи алим хьиз машгур тир. Ам кьена са йис хьайила, хпукьвийри кьил кутуна, аттай кьванерикай адаз гьумбет эцигна. Адал кьуба алай. Эхиримжи йисара ам ракуьналди кьевна, зияратдиз элкьвена. Патав адан юлдаш Гуьлагдадиз эцигай гьумбетни гва. А чка тарифлудаказ тукьлуьрнава. Йифиз анал эквер кузва. Емишдин тарарни кутунва.

Шейхдиз талуькарнавай диндин межлис райондин имам Шамил Омарова кьиле тухвана.

Мярекатдал Дагъустандин муфтийдин Кьиблепатан Дагъустанда авай векил Магьди гьажи Абидов, шейхдин невейр - Хидирнеби Халиков ва Мегьамедшафи Исаев, Ашарин хуьрун администрациядин кьил Али Алиев, и царарин автор, муаллим Мегьамед Мегьамедов, Кьиргьистандай хтан

вай мугьман Алим Жамалов, Кьизляр райондин Цийи Орешевка хуьрун имам Магьди - гьажи Апаев, Хпукькрин мискиндин имам Исамудин Агьмедов, Ашарин мискиндин имам Кьурбан Кьурбанов ва масабур рахана, кьурагьви Сулейман Магьамдалиева нашидар кьелна.

Межлисдин эхирдай иштиракчийриз садакьяр гана ва дадлу хуьрекар алай суфрараяр ачухна.

Меденият

Ватандихъ цигел яз

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Алай вахтунда Ахцегьрин тарихдинни край чирдай музейда "Ата бубайрин кьванер" твар алаз бажарагьлу художник, РФ-дин художникрин Союздин член Октай АЛИРЗАЕВАН яратмишунрин выставка давам жезва. Лезгийрин игитвилин "Шарвили" эпосдин 18-сувариз талукь яз тешкилай и выставка ачухунин мярекатда Гьукуматдин Председател

вичив рикивай ва пара фагьумлувилелди эгечна кланзавай и кьетлен кьамат арадал гьунал за фадлай кьвалахзава. Гьелелиг ам халкьдин вилик гьидай кьван тамамди хьанвач. Зи Шарвили хайи халкьдин кьуллугьда акьвазиз гьазур виклегь, кьанажагьлу вири лезгийриз ухшарди я. Аллагьди гайитла, эпосдин кьведай йисан суварин зи выставка кьез ам аквада. Ахцегьа выставка ачухна, яратмишунрин кьвалахар итижлу тир районгьлийрихъ галаз гьуьруш

Чапла патахъай эрчИи патахъ сад лагьайди О.Алирзаев

ди Сад лагьай заместитель Анатолий Кьарибова, "Шарвили" эпосдин суварин оргкомитетдин председатель ва общественный деятель Имам Яралиева, республикадин кьиблепатан территориальный округда РД-дин Кьилин патай тамам ихтиярар ганвай векил Энрик Муслимова, Ахцегь, Сулейман-Стальский районрин регьберри - Осман Абдулкеримова, Нариман Абдулмуталибова ва масабур иштиракна.

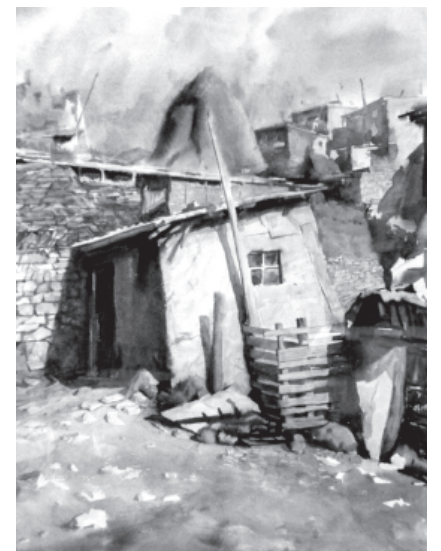
Экспозицияда живопись, графика ва маса кьайдайра члугунвай 25 шикил ава. Тамашачийрин фикир, гьайиф члугунинди, чи гадарнавай дагьлух хуьрерин (бязибурукай амайди са кьванер я, гьавиллай авторди выставкадин тваруни "Ата бубайрин кьванер" эцигнава) амуькайрал желб жезва. Гьа са вахтунда экспозицияда чи тарихдиз, девирдин гьакьикь гьаларизни гележегдиз умудлу вилералди килигиз тазвай шикиларни ава: "Кьадим Ахцегьрин магьлейрин акунар", "Зи сифте муаллим", "Алия" ва масабур. Художник вичин хизанни галаз яр-гьал йисара Санкт-Петербургда яшамеш жезватлани, выставкадин шикилрай адан рикл хайи гьевчи Ватандихъ кузвайди, ватангьлийрин агалкьунрал шадвалзавайди, халкьдин гьар йикьан кьайгьуйриз шериквалзавайди аквазва. Итиж ийизвай ксариз вичин яратмишунрин рекьикайни экспозицияда авай шикилрин мана-метлебдикай художникди гьевеслудаказ суьгьбетзава.

- Ви яратмишунрин агалкьунрикай, гьелбетда, чун хабардар тир. Гила вахъ ва ви кьвалахрихъ галаз мукьувай таниш хьунал шад я. "Шарвили" эпосдин суварин гьуьрметдай Ахцегьа и выставка ачухуналди вуна яратмишунин зегьметдал машгурл чи амай ксаризни ватанпересвиле чешне кьалурзава, сагьрай! Бажарагьлу ватандашрин хьсан фикира, теклифар кьил хушвилелди кьабулиз, алакьдай куьмекар гуз чун гьамиша гьазур я, - развилелди лагьана Ахцегь райондин кьил Осман Абдулкеримова.

- Ахцегьа, аз кьелиз-кхьиз ва сифте яз гьиле яратмишунин кьелемни кисть кьаз чирай багьри Ватанда, машгур музейда, вични "Шарвили" эпосдин суварин юкьуз жуван яратмишунрин выставка ачухдай мумкинвал хьун - им зи яратмишунрин уьмуьрда лишанлу вакьиа я. Дугьри я, и выставкадик Шарвили пагьливандин кьамат квач. Амма

жедай мумкинвал гунай Ахцегь райондин руководстводиз, музейдин директор Агьмед Дагьлароваз сагьрай лугьуз кланзава, - кьейдна художникди.

Октай Алирзаев 1961-йисуз Ахцегьа милициядин офицер Алирзадинни тематикадин тарсар гузвай Гуьлмейрам муаллимдин (рагьмет хьуй чпис) гьуьрметлу хизанда хьана. Гьевчи члавалай шикилар члугунал рикл алай гада диде-

Дагьдин хуьре

бубади умуми чирвилерин школадихъ галаз санал художественный школадикни кутазва. Аялдин кьетлен бажарагь ана РД-дин культурадин лайихлу работник, РФ-дин художникрин Союздин член Жавид (Алиев) муаллимди кьатлузва. Адан теклифдалди Окта 1977-1981-йисара Махачкьалада Жемалан тварунихъ галай художественный училищеда кьелзава. 1984-йисалай жегьил художникди вичин уьмуьр уьлкведин кеферпатан меркездихъ - Санкт-Петербургда шегьердихъ галаз алакьалу ийизва. 1991-1997-йисара Октай Алирзаевича ана живописдин, скульптурадин ва архитектурадин И.Репина тварунихъ галай академияда графикадин факультет агалкьунралди акьалтарзава. 2011-йисалай пешекар художникди ва муаллимди Санкт-Петербургда культурадинни искусстводин колледжда ва 2014-йисалай дизайндин "Артфутуре" школада намуслувилелди кьвалахзава. Вичин инсанвилени пешекарвиле ерийралди Окта кьвалахзавай коллективрин арада лайихлу гьуьрмет кьазанмишнава.

Къуьчхуьр Саидан 250 йис

Къве ашукъ - къве “бунтчи”

Мерд АЛИ

Гъилевай йисуз вичин 250 йис тамам хьун къейдзавай зурба ашукъ, “бунтчи шаир” (алим-арифдар А.Агъаеван къейд) Къуьчхуьр Саидан дустарикай сад хъайи къурушви хва Лезги Агъмеданни (ам Кцлар райондин Вурварин хуьре Хайтакърин сихилда 1762-йисуз дидедиз хъана, 1840-йисуз рагъметдиз фена) цйи 255 йис тамам жезва.

Къуьчхуьр Саидакай суьгъбетдайла, кланзни-такланзни Лезги Агъмедакайни рахун лазим жезва. Гьикъ хьм, абур гъа са девирдин ашукъар-шаирар хъайиди хъиз, гъа са къадар-къисметдин инсанарни я.

Абуру санал кьиле тухвай ашукърин - сазандаррин бягъсерикайни, лезги магъалприн агъалийрин ихтиярар хуьн патал абуру члугур азиятрикайни, иллаки ахлакъсуз, къаних ханарихъни белгерихъ галаз абуру члугур женгерикай, чна виликдайни къейднавайвал, устадвилелди писатель Гъаким Къурбанан “Гъай тахъай гъарай” романда суьгъбетнава. Писателди а вахт гъа члаван адетар, къилихар, къайдаяр виливай къатлуз жедай, риклиз таъсирдай художественный такъатралди къалурнава.

Романдай аквазайвал, вири ханарни акъалтйай угърашар, ивидихъ къанихбур тушир. Хуьлуьхъ-ви Гъажимегамед-хан инсандин къадир авай, Ашукъ Саид, Лезги Агъмед хъин къегаьал ксарал къарувалзавайди хъана. Романдай куь вилик гъизвай чукари гъа кар субутзава.

* * *

Вичин девирдин маса шаирри ва ашукъри хъиз, Лезги Агъмедани эсерар асул гъисабдай туьрк ва араб члаларал теснифиз хъана.

Амма Къуьчхуьр Саидан девирдин шаир яз, Лезги Агъмеда лезгидалдини эсерар теснифна. И кар, вичин вилик кьил агъузнач лугъуз, Ашукъ Саидан вилер акъудунин вагъшивилин буйругъ гайи Сурхай - хан русвагъзавай члаларини субутзава.

Агъ, мазарат, гьикъ гъана и хабар на,
Келледиз къван, мецез яна
Даллар на,
Я залум хан, къалур ийиз
Зарбар на,
Ашукъди вуч къан авуна,
Къаза ваз?..

Лезги Агъмедан хейлин члалар, гъа жергедай яз, вич чи ва гъаки Азербайжан патани келдайбуруз фадлай машгъур хъанвай “Хесте Къасум - Лезги Агъмед” твар алай гъуьжетни, 2000-йисуз чапдай акъуднавай къурушви шаирринни прозаикрин эсеррикай ибарат “Яру дагъдин шагъвар” твар алай антологияда гъатнава. Ана ва маса чешмейрани къейднавайвал, Лезги Агъмедан члалар - инал твар къунвай ашукърин гъуьжет сифте яз “Кавказдин тайифаяр ва чкаяр ачухуниз талукъ материалприн сборник” ктабдин 19-томда (Тифлис, 1894-йис), гъуьгъуьнлай 1937-йисуз Бакуда акъатай “Ашугълар” кватлалда чап хъана. Чебни туьрк члалал. Абур чав ахгъариз зегъмет члугурди Дагъустандин халкъдин шаир Шагъ-Эмир Муратов тирдакайни чун винидихъ раханвай чешмейра лаганва.

Эхъ, асирар фирдавай, чун, са

патахъай, чи члехи классикар яшамш хъайи ва абуру теснифай вахтаривай яргъа жезва. Муькуь патахъай, жуьреба-жуьре рекъерайни хваларай, архиврайни кватлалрай, гъилин кхъинрай клусар-тикъяр жагъин хъийиз, чи ирсинин бинейриз муькьва жезвайдини ашкара я.

Вуж я Лезги Агъмед чи къенин аямдин келзавайбур патал? Адан девирдин шаир ва ашукъ хъайи Къуьчхуьр Саидакай машгъур критикар тир Н.Капиевади ва В.Огнева “Къуьчхуьр Саидан шиират мичли йифиз цава экв авур сад лагъай гъед ва гележегда тлурфан жедайвиллин сифте лишан я”, - гафар къеней. (“Поэты старого Дагестана. В кн.: “Дагестанские лирики” - Л., 1961. с.17)

Алим-философ ва литературовед Агъед Агъаева шаирдин члаларик бунтчивилин фикирар квайди къейднай. “Бунтчи шаир” яз Къуьчхуьр Саидан твар гила чи вири хрестоматийра гъатнава.

Бес гъа девирда а залум Сурхай - хан акъван устадвилелди ва кичле тушиз русвагъ ийиз алакъай Лезги Агъмед бунтчи туширни?

Литературовед Гъажи Гашарова гъахълудаказ къейднава: “Хандиз Къуьчхуьр Саидан гъилляй акъудиз клан хъайи “азадвиллин чуьнгур” Лезги Агъмеда уьтквемдиз хкажайди ашкара я:

Ашукъ фида, чуьнгур тада
Аманат,
Лагъай гафар мецери гуз
Риваят,
Саидан кар къамир дуьшуьш,
Алапат,
Чилин винел я хан, я без -
Сад амаз... ..

Эхъ, Лезги Агъмедани, Къуьчхуьр Саида хъиз, чи литературадиз хейлин цийивилер гъана. Шиират дерин философиядин тахъвай, яшайишдин гъахъсузвилерал наразивалзавай, иллаки лирикадин дерин гъиссер квай шииралди девлетлу авуна. Ашукъвиллин жигъетдай Лезги Агъмеда Дагъустанда ва гъаки Шекидани вичин зурба устадвал къалури хъана. И кардалди ада вичин вахтунда лезгийрин ад аршдиз хкажна.

Лезги Агъмедан къатлунринни майилприн генвал ва жуьреба-жуьревал, адан руьгъдин женг шаирдилай чав агакънавай шииррай хъсандиз чир жезва.

Эсерар сифте яз, винидихъ лагъанвайвал, 1965-йисуз “Дуствал” альманахда, 2000 йисуз “Яру дагъдин шагъвар” кватлалда чап хъана. Чаз абур мад сеферда чи келзавайбуруз раиж хъувун хъсан яз акуна.

Лезги АГЪМЕД

Хъел хъана хьи

Аман вахар, я чан дустар,
Зи адахли хъел хъана хьи,
Алатнава шумуд йикъар,
Такваз зун цигел хъана хьи.

Чидай ахътин сеbeb авач,
За члурай са эдеб авач,
Я кин, ва я гъезеб авач,
Яр такваз энгел хъана хьи.

Шад аквамир зун винелай,
Нагъв кими туш зи вилелай,
Алатна физ тир рикелай,
Квал къедавай рекъел хъана хьи.

Заз чиз, адаз ава илчи,
Зи жибин буш, гъил я ичли,
Лугъузва Эгъмеда вичи:
Хер даим рикел хъана хьи.

Ашукъ Саидаз

Агъ, мазарат, гьикъ гъана и хабар на,
Келледиз къван, мецез яна

Къабар на,
Я залум хан, къалур ийиз зарбар на,
Ашукъди вуч къан авуна къаза ваз.

Бубадин рикъ црадайди чида заз.
Дидеди хур гатадайди чида заз,
Ярди кифер чухвадайди чида заз,
Панагъ хъанач залум фелек-худа
Ваз.

Ван хъайила, дагъдин свалар лал
Хъана,
Алван цуьквед винел чулав хал
Хъана,
Къацу цуьквер къурана къал-къал
Хъана,
Эгъмедаз пис къуьд атана, гад
Амаз.

Ашукъ фида, чуьнгур тада аманат,
Лагъай гафар мецери гуз риваят,
Саидан кар къамир дуьшуьш,
Алапат,
Чилин винел я хан, бег-сад амаз.

Герек туш

Дере-тепе течиз текъвей яйлахрин,
Сив эцигиз шуьрбет тухвай

Булахрин,
Ни галачир сивихъ неклед
Къаймахрин,
Я нехирбан, я чубан чаз герек туш.

Диде-буба гадардайди гъенелай,
Намусдин кьил фенавайди
Хивелай,
Ватан къулухъ таз фидайди
Синелай,
Адакай я рахун, я члал герек туш.

Виждан пакдиз хуьз тежерди
Беденда,
Нефсин есир хъана фирди алемда,
Виртни шекер тавахъдайди
Къелемдай,
Ахътин шаир, ашукъ чанни герек
Туш.

Такабурдиз дертэглидив рахадай,
Нахуш фагъир, кири къачуз,

Чухвадай,
Гъил такъудиз Эгъмеданни яхадай,
Малла, фалчи, тажир, лукъман
Герек туш.

Хъиз насигъат

Акълудиз кубут жемир, хуьхъ айих,
Машгъура жув, пеше яхъ лайих,
Кутамир тварцлик гьич леке, синих,
Уьзуьагъдаказ къекъуьгъ, чан бала.

Гъахъ кевиз къуна, негъа
Нагъахъди,
Дуьз хъийиз алахъ какур-патахъди,
Вал къимет гъида гъа ви ахлакъди,
Бубайрин намус, къин хуьхъ,
Чан бала.

Яшайиш дар я, рехъ алаш-булаш,
Элдин юкъва хуьхъ, элдиз салам
Гъваш,
Мумкин я, гъалтда къилихуз
Юлдаш,
Адан рекъелай элкъуьгъ, чан бала.

Намерд агатай базар пис я, хва,
Къин, фитне авай мазар (сур)
Пис я, хва,
Регъятвал члурдай бизар пис я, хва,
Кутамир жувак синих, чан бала.

Вакай гъамиша хуш ван хъиз
Хуьрай,
Къада-баладкай ви чан хуьз
Хуьрай,
Эгъмедан рекъяй вун дуьз физ
Хуьрай,
Мерддивай къачу къилих,
Чан бала.

Гъаким КЪУРБАН

Гъай тахъай гъарай

(Романдай члук)

(Эвел 29, 31-нумрайра)

Верхерин магъледин кимел, уьзденрин гъалкъада, лацу хъицикъдин шишкълк бармак алай, куьруь спеларни чуру квай, къакъан буйдин итим акъвазнавай. Саидан риклик теспачавал, шадвал, такабурлувал акатна: Лезгистанда твар-ван авай Ашукъ Агъмед Саидан дуст я, ингъе ам, Саидан теклиф къабулна, атанва. “Дуст гъа ихътин вафалуди кланда”, - Саид вичин дустарилай рази я: Султан, Къудрат... хайи стхаяр хътин дустар я. - Хайи стхаяр хътин... Эхъ, ихътин дустар авай зун бахтлу инсан я”.

- Салам-алекум, Агъмед стха! - Саида дуст къужахламишна. - Кваллиз тефена, инал вучиз акъвазнава, стха?!

- Зун ви хуьруьнэгълийри ахъайзавани?! - уьзденар къалурна. - Секин хуьхъ, Саид: за жуван балклан ви гъаятдал кутлунна.

- Вун атана, Агъмед стха, рагъ атана, хъша кваллиз! - ашукъдин къуьневай чуьнгур къачуна, далудихъ гъил акална, Саида мугъман вичин квалихъди тухвана.

Хизанди Саидни Агъмед фадлай гуьзлемишзавай: квалле сириштаяр авунвай, къула къати цай кузвай, къажгъандани са вуч ятлани ргъзвай. Мугъман кваллин члехи къиле, къулан патавай, куьк кавалдал ацуькарна. Рикляй риклиз тир хуш-беш, жузун-качузун авуна. Са арадила, мугъмандиз хвашкалди лугъуз, адан манирихъ яб акализ, Саидан кваллиз Желил-эфенди, Къадир ими, Султан ва къуни-къуншияр атана. Дилбера абурун вилек суфраяр экъяна.

- Ашукъ Агъмед, дуьньяда вуч хабар ава, - жузунна Желил-эфендиди.

- Гуьрметлу эфенди, яраб ихътин суалдиз кесиб мазандивай алим итим тух жедай жаваб гуз жадагъа?! - ашукъ тажубвилелди къуьчхуьрвийриз килигна. - Хабарар гъаф ава, гъайиф хьи, гъафбур туькьуьлбур я, - кьил галтадна, гъайиф члугуна.

- Дуьнья къве паюникай ибарат хъанва, гуьрметлу ашукъ: ширинвилайкайни туькьуьлвилайкай, бахтлувилайкайни бахтсузвилайкай, мердвилайкайни намердвилайкай... Чун тажуб жедай кар амак. Гъар вуч ятлани, чна ваз яб гузва, мазан, - лагъана Желил-эфендиди. - Буюр!

- И йикъара зун Чурул шегъерда авай, - башламишна ашукъ Агъмеда. - Анин хан Шихалидив хабар агакънавай: бес персерин шагъ Агъа Мегъамед вичин къушунарни галаз кефердихъ озанва. Шегъерда къалабулукъ гъатнавай, стхаяр. За и хабар рекъелай Хуьлуьхърин Гъажимет - хандиз, Миграгърин эмирдиз ва Къурушрин бегдиз гана... Гила квезни лугъузва... Агъа Мегъамед - шагъдин къушунар, Надир - шагъдинбур хъиз, чи дагъларихъни атун мумкин я, гъавилляй чун гъазур хъана кланда!

- Гъазур хъана кланда, эфенди! - уьзденар чпин аманивидихъ элкъвена: Къуьчхуьр магъалдин къази абуруз эмир Варазаналай гъаф гуьрметлу тир.

- Гъазур хъана кланда, - эфендидин чиник серинар акатна. - Чун гъамиша гъазур я, чаз маса чара авач... Къунши магъалприни хабар рахкъурда...

- Им лезги ханар, белгер, эмирар сад ийидай къулай вахт я, - риклик теспачавал акатна, лагъана Саида. - Абурун са-садан патав зунни Агъмед фида... Чна абур члалал гъида!

- Гуьрметлу бубаяр, стхаяр! - Саид къуд патахъ килигна. - Чун сад хъана кланда! - ашукъди вичин рикле авай ниятрикай суьгъбетна. - Сад тахъайтла, душманри чун тармарда. За квез лугъун: Тимурленган, Надир - шагъдин къушунрикайни чун садвиле къутармиш авурди я. Чаз садвал гъамиша герек я. Садвал, стхаяр, садвал!

Уьзденрик тлак акатна: вилерикай дяведин мусибатдин шиклар каразава, абуруз мад межлисди тлам хганач.

- А фендигарар къасухдай, гъаваяр чими хъайила чпин мердимазар сефердиз экъечинавайбур я, - Къадиран кьил къиблехъ элкъвена. - Агъ, ездир! - себ гана ада дявекар ягъийриз.

Межлисдивай ихтияр къачуна, Желил-эфенди хъфена: ада цийи хабар эмир Варазаназ, хуьруьз ва мягъкемадин картариз гун лазим тир.

Межлис цийи кьилелай къурмиш хъувун патал Къадира лагъана:

- Чна хажалат члугуртлани, члугун тавуртлани, рухваяр, къисметди хъенвайди кьилел къведа. Ша, чна ашукъ Агъмедаз гаф гун! Жегъилар рази хъана.

Агъмед зирингдиз къарагъна, кваллин буш къиле къекъвена, чуьнгур хуруз члугуна, адай ширин сесер акъудна, мани лугъуз эгечина:

Дуьнья я им, физва вири бередай,
Къведа са вахт Самур, Куьре хуьредай,
Халкъ къарагъда - хан акъатна Куьредай,
Чубандикай султан жеда, дустар зи...

- Сагърай, ашукъ!

Яб гузвайбурун сивел хъвер къугъвана: абуруз и члал гъакъван хуш хъана.

- Мад, мад! - истемиззава абуру.

Межлис демина гъатна, и легъейра инсанрин рикелай къибле патахъай чпин ватандал душман къевезвайди алатна.

(Кьатл ама)

Вучиз халкъ бизарзава?

**А.ГЪАЖИМУРАДОВ,
Муьгьверганрин хуьр**

Малум тирвал, ватангьлийрин яшайишдин шартлар йисалай-суз хьсанарун гьар са гьукуматдин везифайринки акатзава, гьар са агьалидин вичин къастни я.

Гьайиф хьи, и кар - и бахтатарвал чи яшайишда тамамдаказ авач. Ам гьар са кас (кандатла къуллугъчи хуьрай, кандатла - жергедин инсан) вичин жуьреда, дережада гьавурда акъазвай "гьахьвал", "дуьзвал", "намус" гафарин хьендик ква...

Белки, Махачкъаладин керпичрин заводрин ихтилатар Москвадин 1-программадиз акъатайдалай гуьгьуниз, саки вири дагъустанвийр "Газпром межрегионгаз Пятигорск" (гила - "Махачкала") ООО-дин вилик тахсир-карриз элкьуьрнаватла? Амма яд къел тьурда хьун лазим я эхир, гьар сада - ваь.

Чун дагъустанвийри чпин къвале кузвай газдин гьакьибегьмвилелди гузвач, ам судрин куьмекдалди къачузва лугъуз, инанмишариз алахъзава. Им вуч лагъай гаф я? Мегер хаинриз элкьвенвени чи халкъ? Им вуч гел я тарихда гьатзавайди? Вучиз чна и кардиз дикъет гузвач? Бес гьакьикъат масад я эхир...

Зи фикирдалди, вири халкъдин девлет тир газ къвалера ишлемишунай, жуьребажуьре къуьрукралди, баришугъвилдин судар арада аваз, винидихъ тьвар къунвай идаради чи халкъдивай пул къаьудзава.

Суд куьтыгъ хьайилани, гзафбуруз чпел бурж вучиз хьанатла чир жезвач, гьар садан къил а къуьрукрай акъатзава. Садбуру, суддални тефена, гузва чпивай истемиззавай "гьакьиб". Судрини, сад-вад кас квачиз, чпин къараралди илитзава гьар са ватандашдал бурж.

Буржарин къадар абонентриз сифтедай цуд агъзурар къалуратлани, судрин къараралди къачузвай, атлузвай къадарар са шумуд агъзурдин тьимил жезва.

Гьа им чи Газпромдини судри, гьукуматдин векилри халкъдиз ийизвай мергьяматлувал язни акъазва гзафбуруз. Къалурзава эхир счетчикри (харжзавай газдин къадар къалурзавай тадараки) вуна кайи къадар газ, гьадаз килигна я вавай къачузвай гьакьини, лугъузва абуру.

Бурж гьар са касдин лицевой счетда, вучиз ятлани, сад лагъай чкадал ала, яни идаради лицевой счетар сифтедай гьар са агьалидал са гьикъван ятлани бурж алаз ачухнава. Зал, месела, 2011-йисан 1-сентябрдиз 6290 манатни 96 келек бурж алай...

Къве йис идалай вилик Газпромди чав чи счетчикар дегишариз туна. Лагъана хьи, бес куь счетчикри дуьз къвалах авуни заводди ганвай заминвилдин вахт алатнава. Куьне и вацра счетчикар дегишара. Кандатла цийибур къачу, туштла гьа алайбурун дуьзгуьнвал талукъ лабораторияда ахтармишна, хкваш. Им алай девирдин тьалабун я. Анжах, а къвалах ийидайла, чаз хабар це. Чна пломбяр цийиз хьияда.

Гьа и кар (счетчик алудна эхцигун ва я масадалди звезун) гьар са абонентди вичи авунатлани ва я масадав гьакьидихъ ийиз тунатлани, къвалах Газпромди вичи къиле тухвайдай къуна, цийи пломбяр хьиягъай "халуйри" гьар са абонетдивай и къвалахрин гьакьиб - са агъзур манат къачуна.

Заз и мумкинвал абуру лагъай вахтунда хьанач. Къвалахзавай счетчик за цийидалди пуд варз алатайла звезна. Алудайди газпромдин къуллугъчийри хутахна. Лагъана хьи, ам чна лабораториядиз рекъе твада, анай хкайла, хутах жуван счетчик, я туш, чна хкида. Икь лагъайбуру хуьре мадни авай. Ахлатна генени са йисни зур. Газпромдай хабар къвезва: бес 2014-йисан апрелдин делилралди, зал бурж ала - 17 567 манат.

Ахтармишзава районда лицевой счетдай: 2013-йисан декабрдиз 10 085 манат алай. 2014-йисан январдиз 6000 манат гайила, 5112 манат амукьна, февралдиз, 3000 манат хгайла, адакай 11 567 манат хьана, мартдиз мад 5000 манат гайила, бурж элкьвена 7 849 манатдиз, апрелдиз мадни 3000 манат гайила, а бурж 17582 манатдиз барабар хьана.

Райондай заз тамам жаваб жагъанач. 2015-йисан октябрдиз Газпромдай къвед

лагъай сеферда хабар гузва: зал 24 500 манат пул бурж ала. Газдин къадар гьар са кубометрдиз температурный коэффициент 20 000 гьисабзава.

Температурный режим, коэффициент вуч ятла гьавурда акъазвач. Декабрдиз мад къвезва хабар: заз нормативрай 358.573 кубометр газ янава, бурж 26 190 манатдив агакънава.

Суддай атана хабар. Вични, числойрай чир хьайивал, Газпромдай суддиз рекъе турди, судьядин малуматни (определение) акална, почтади, заказной кагъаз яз, Муьгьвергандал агакъарнавайди са югь - 7-февраль я.

Анани лагъанва: 2011-йисан сентябрдизлай 2016-йисан 30-сентябрдалди зун Газпромдиз 23 608 манат буржлу я. Ам вахкана канда.

Фена районда авай Газпромдин идарадиз. "Гьавуррик куьн кутун патал гзаф вахт гьар жедда, чаз а вахт авач. Вун буржлу туштла, суддал субут ая", - лагъана заз.

Суддални заз зи вири суалриз жавабар гьатнач. Месела, Газпромди вичи пул тагай варцара нормативрай бурж кхъизва (винидихъ и кардикай кхьенва). Гьинай гуда ваз пул, заз мажиб вахтунда тагайла? Къез я эцигнавай счетчик, вуна нормативрай бурж кхъиз хьайила? Гьикъ рази жедда зун вуна и шартлара кхъизвай буржунал, за ваз варзвацра гузвай келекарни вуна вахт-вахтунда лицевой счетдиз тегъизвайла?

Месела, 2015-йисан мартдиз 325 манат, апрелдиз 285 манат, майдиз 70 манат, июндиз 265 манат за квитанциярай ганва - лицевой счетда а варцара за ганвай пул авач...

Суддин къарардизлай гуьгьуниз, ам къуватда гьатдалди, заз акурвал, лицевой счетда 2012-йисан 1-майдизлай 2013-йисан 1-майдалди за 7 сеферда 15 200 манат пул ганватлани, са суммадиз талукъ язни заз ганвай газдин къадар къалурнавач - счетчикдин рекъемар авач. 2014-йисан мартдин вацра за канвай газдин гьакьиб - 500 манат пул ганва, счетчикдин рекъемарни (35500) къалурнава. Гьа и делилар зи квитанциядани ава.

Апрелдин вацра, гуьгьунлай, 3000 манат пул ганва, счетчикдин рекъемарни Газпромди 3000-дан артухарнава, кхьенва 38500, квитанцияда и рекъемар авач. 3000 манатдай заз 700 кубометр газ къвезватла, артухан 2300 кубометр канвайдай къазва. Гьа идай илитйнава зал буржни - 9740 манат, судди атанвай къадар.

- Гила завай хьижедай затла авач, - лугъузва судьяди, - за зи къарар акъуднава. Адал рази тежедай ихтиярни ваз ава. Талукъ тир арза вавай вини дережадин суддиз кхъиз жедда.

Кхьена. Фена Махачкъаладизни, республикадин Газпромдин идарадиз (ана, заз лагъайвал, Алекперов Руслан Мегьамедовичан тьварцихъ арза кхьена, туна, хтана - ам чкадал алачир). Арзадиз кхьени жаваб гайи кас авач.

Вини дережадин суд баришугъвилдин суддин материалрихъ ва иштиракчийрихъ галаз 4-апрелдиз таниш хьана. Нубатдин заседание 12-апрелдин сятдин 11-дан зураз тайинарна. Амма Газпромдин идарадин векил атанач.

- Пака хтана кан жедда, - лагъана судьядин куьмекчиди заз.

Зун ажугъламиш хьана. - Мад зун хкведач. За и месэладай жуван фикир алатай сеферда лагъанва. Маса фикир авач. Тьалабунни арзада къалурнава: зун Газпромдиз буржлувилдин месэладай суд акъвазарун. Месэла къез кандайвал гьяла. Мад заз эхвермир! - лагъана за. Анал зав са гьихьтин ятла арзани кхъиз туна. Зун эхкъечна.

19-апрелдиз судди вичин къарар акъудна: "Производство по делу по апелляцияной жалобе Гаджимурадова Абдулашима Гюльмагомедовича на решение мирового суда судебного участка № 73 Магарамкентского района РД от 03.03.2017 года, по делу по иску ООО "Газпром межрегионгаз Пятигорск" к Гаджимурадову Абдулашиму Гюльмагомедовичу о взыскании суммы задолженности за поставленный газ, прекратить."

Определение суда апелляцияной инстанции вступает в законную силу со дня его принятия."

Агьвалатдиз ва ина къиле физвай гьар са гьерекатдиз куьне къьмет це, гьуьрметлу келзавайбуру, иллаки пешекарар: баришугъвилдин суддиз месэладиз килигун патал къве заседание гьар жезватла, адан къарардиз

кихлигун патал къилел алай суддиз пуд заседание гьар къвезва.

Газпромди вичин везифаьр мажбурнамаьр галачиз къиле тухузвайдини инал акъазва.

Районда газдикай менфят къачузвай агьалийрин чьехи пай хуьрера яшамиз жезва. Абуру райондиз физ-хтунин рекъи тухузвайдини пул я, нубатсуз рекъизвай вахтни - гьар садан уьмуьрдин декъикъар.

Абонентри, чпин счетчикриз килигиз, пулар гузва. Почтари къабулзава. Газпромдин делилар гузва. Тек-туьк дуьшуьшра (абурни авачиз туш), а делилар идарадив агакъазвач, абонентдив квитанция гумукъ тийизвай дуьшуьшарни жезва.

"Газпром" ООО-ди вичиз атай пул абонентдин лицевой счетдиз вахт-вахтунда язвач, 2-3 сумма (вацран гьахь-гьисаб) санал язач, иллаки гатун варцаринбуру, харжзавай газдин къадарарни тьимил тирвилляй.

Са шумуд варз арадай фейиля, санал, са вацра харжнавай газдин гьакьиб яз къалурзава а пул идаради лицевой счетда. Ахтармишунар ийиз кан хьайитла, и къадар пулуни квитанция абонентдихъ жезвач. Ихьтин дуьшуьшра абонентри са шумуд вацра галаз-галаз пул тагузвайди шагьидвални ийизва.

Счетдиз къвезвай пулуни къадардиз килигай газдин къадарни ООО-ди гьар са абонентдин лицевой счетда къалурзавач. Гьар са абонент къекъвенни ийизвач и дердийра, итти-битийра. Куьлуь шуьлуьяр яз къазва абуру и келекар. Амма и карда са дуьзвал, ачухвал хьана канда эхир.

Чи хуьруьз газ гьайила, харжияр гьукуматди вахкуда лагъайвилляй, гьар са хизанди вичин харжидалди ам къвализ агакъарнай. Счетчикарни чна чи харжийрихъ къачунай. Абуру ООО-диз лазим акурла, винидихъ лагъайвал, ремонтдизни ракурзава ва я цийибуралди звеззава. Лабораторияриз тухуда лугъуз хутахзавай счетчикрин гьахь-гьисабни ийизвач. Судрини и кардиз са фикир гузвач.

Судар давам жезва. Саки вири Дагъустан гьа и суддик ква. Акъазва хьи, гьар са агъали базардик квач, инсандив вичин дердийриз бес къадар пулни гьамизша жезвач.

Вуч авун лазим я ихьтин чьавуз? Гьикъ гьавурдик кутада халкъ? Гьикъ акъвазарда ам нубатсуз физвай суддин рекъелай?

Акъазва, мажибар къвалахзавайбурув вахтунда агакъазвач. Отпускайри гузва, пул галачиз.

Зегьметдин ветеранриз, инвалидриз ва хуьруьн пешекарриз гьукуматди электроэнергиядиз газдай тайинарвай гьар вацран звездин пуларни 2-5-10 вацралайни агакъазвач. Райондин судрини и карда УСЗН (районда яшайишдин рекъяй халкъ хуьнин къилин идара, гьакьикъатда лагъайтла, анжах республикадай вичел атай пул иесийрив агакъарзавай идара) тахсирлу яз гьисабзава. Республикадин талукъ идарайрин месэла, финансин ва я республика вилик тухунинни зегьметдин министерстойрин векилриз эверни ийизвач судрал.

Гьа ихьтин дуьшуьшарни чи къилел къвезва. Нетихада жергедин агъалийривай чпин зегьметдин гьакьини, суд-дуванни арада туртлани, вахт-вахтунда къачуз жезвач. Гьа ихьтин зи са арза алатай йисан ноябрдин вацралай къенин ийикалди райондин идарайра амазма.

Гьа са вахтунда, вич алай йисан мартдизлай арадал атанвай "Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО-ди халкъариз кура-кура маса гузвай гзадал вичин налогни - 18% (НДС) эхцигнава. Вучиз?

Мартдизлай къулухъ агъалийриз газ харж авунай алава хийирар къвезвани? И налог "Газпром межрегионгаз Махачкала" ООО-ди гун лазим я къван, ам я кардик экечизавайди, вичиз менфят къачузвайди. Халкъдиз ада вичин тьвар дегишаруникай са репъятвални авач.

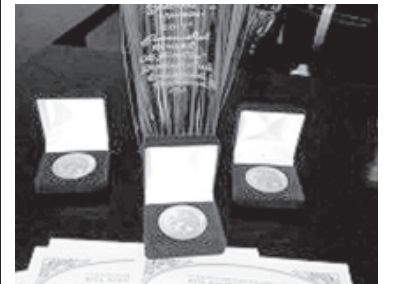
Вучиз халкъди гун лазим я и НДС - газдин гьакьидин 18 процент? Генани, июлдин вацралай газдин къьмет цуд процентдизлай виниз хкажнава. Вучиз? Вуч себебдалди? Гьихьтин къанун аваз? Чаз чизвач.

Акъазвай кар сад я: я газни къит хьанвач, я сифте меслят хьанвайдалай алава рекъеризни ам харжзавач, я маса артухан хийирни адакай абонентдив агакъазвач.

Вучиз къе чун ихьтин чкадал атанва? Вучиз халкъ бизарзава?

Лайихлу чкаяр къуна

Дербентдин коньякрин комбинатдин продукция Ялтада къиле феийи международный конкурсда Гран-придиз ва къизилдин пуд медалдиз лайихлу хьана, хабар гузва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин пресс-къуллугъди.

И йисуз 37 лагъай сеферда къиле тухвай международный «Ялта. Къизилдин грифон» конкурсда иштиракун патал иниз Белоруссиядай, Къазахстандай, Приднестровьедай ва Россиядай продукциядин више-лай артух чешнеяр гьанвай.

Гран-при кубокдиз Дербентдин коньякрин комбинатди акъудзавай "Москва" маркадин коньяк, къизилдин медалриз "Мерло-Шалбузда", "Херес дагестанский" чехирар ва "Къизилдин балугъ (Goldenfish)" эрекь лайихлу хьанва.

Алава хьийин, международный пешекарвилдин "Ялта. Къизилдин грифон-2017" конкурс алай йисан 1-5-августдиз къиле фена.

Къайгъуйрик ква

РД-дин региондин капиталный ремонтдин Фондунай хабар гайивал, 2020-йис алуькдалди Дагъустанди гзаф квартирайрикай ибарат къвалер бинедилай ремонт авун патал 500 миллион манатдизлай артух пул рекъе твада.

Капремонтдиз талукъ яз тести-къарнавай пландин бинедаллаз, 2017-2019-йисара республикада гзаф квартирайрикай ибарат 117 къвал ремонт ийидайвал я.

"Яшайишдин къвалерин фондунин пландик кутунвай къвалерин умуми майдан 390,5 агъзур квадратный метрдиз барабар я. Программа уьмуьрди куьчуьрмишунин нетихада, алуькзавай пуд йисан вахтунда тахминан 17 агъзур агъалидин яшайишдин къвалерин шартлар авайдалай хьсанарда", - хабар гузва фондунай.

"Фондуниз финансар къвезвай аслу чешме къвалерин хусиятчийри варз-вацра гузвай пул я. 2016-йисуз республикада 1 кв. метрдизлай гузвай взнос 5,4 манатдиз барабар тир. 2017-йисузни и къадар алатай йисан дережада хуьдайвал я.

Капитальный ремонтдин программадин сергьятра аваз тамамарзавай къвалахрик акатзава: къвалин къенепатан инженерный къурулушар, къав, винел пад ремонт авун, гьисабдиз къачудай приборар эцигун.

Идалай вилик хабар гайивал, 2015-йисуз республикада гзаф квартирайрикай ибарат 30, 2016-йисуз 32 къвал ремонтнай.

Хаталу азарар кваз хъайтлани...

Гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

И йикъара РД-дин здравоохраненидин министерствода, Федерациядин онкологрин, гинекологрин, маммологрин ва урологрин иштираквал аваз, репродуктивный органрин лап агъур азаррин диагноз гъиле-гъилди эцигунин ва абур сагъарунин месълайриз талукъарнавай конференция кыле фена.

И мярекатда РД-дин минздравдин, репродуктивный органрин Герценан (Москва) тварунихъ галай илимдин центрадин, минздравдин рекъяй ахтармишунардай милли радиологиядин центрадин ФГБУ-дин (Москва) пешекарри, гъакни Дагъустандин маммологрин ассоциациядин векилри иштиракна.

Конференциядал сифте гаф рахай РД-дин минздравдин аялриз ва дидейриз медицинадин рекъяй куьмек гудай отделдин начальник Раиса Шагъсиновади I-II стадиядин рак азар приговор туширди, духтурдин меслятрал амал авуна, вахтунда ахтармишайтла, а азар сагъариз жедайди кьейдна. Чи республикадин онкологиядин диспансерда азар фад винел акъудун патал еке кваллах тухузвайдакай, и карди хъсан нетижарни гузвайдакай лагъана ада. Губъуьнлай рахай чехи яшара авай агъалийриз медицинадин ре-

даказ виликди камар къачузва. Гъар садаз чир хъун лазим я хьи, рақдин азардин диагноз вахтунда эцигунихъ еке метлеб ава. Эгер адетдин химиотерапияди бедендин вири клеткаяр рекъизвайтла, тергатный терапияди анжах рақдин клеткаяр рекъизва. И карди рак квай инсанрин уьмуьр яр-гьи ийидай ва абурун уьмуьрдин ери хъсанардай мумкинвал гузва.

Инлай вилик рак азар квай гъиле-квачел залан дишегълийрин аялар чурзавайтла, гила аялдик кваз хъун давамарзава. Аяларни сагъламдиз хуьзва. Идалайни гъейри, экстрокорпоральный жуьреда маяламишун патал куьмекдин репродукциядин технологияр ишлемишзава, - алава хъувуна Раиса Шагъсиновади.

10 йис идалай вилик рақдин азардин анжах 13 процент сифте стадияда дуьздаль акъудзавайтла, гила I-II стадиядин рак 72 процентдин вахтунда винел акъудзава. Эхиримжи цуд йисуз рақдин азарик рекъизвайбурун къадар уьлкведа 12,5 процентдин тлимил хъанва. Гъа са вахтунда 10 йисан къене репродуктивный системадин рақдин азарик начагъбурун къадар 32 процентдин, 19-39 яшара авай дишегълийрин арада 34 процентдин гзаф хъанва. Ихътин делилар гваз конференциядал Герценан тварунихъ галай репродуктивный органрин рақдин азарин илимдин центрадин руководитель Надежда Рожкова рахана. Чехи яшара авай инсанар диспансеризация авуни 19 миллиондикай 30 агъзур касдиз рақдин азар авайди къалурна. Абурукай 55 процент репродуктивный органрин азарар я. Сад лагъай чкадал хуруйрин рақдин азар ала (28%), - давамарна, Н.Рожковади. Губъуьнлай ада Дагъустандин духтурриз хуруйрин рак сагъаруникай, и азардик инсанар кьинин вилик пад кьунин мумкинвилерикай лагъана.

Герценан тварунихъ галай онкологиядин илимдин центрадин пешекаррин иштираквал аваз онкологияда алай аямдин лап вини дережадин технологияр ишлемишуниз талукъарнавай ихътин конференция Дагъустанда пуд лагъай сеферда кыле физва. Абурун тежриба, чирвилер Дагъустандин духтурар патал гзаф важиблу я. Онкологиядин азарар сагъарунин цийи жуьреяр абур чпин кваллахда ишлемишзава.

къяй куьмек гудай отделдин начальник Татьяна Белыевади кьейдна хьи, алай вахтунда рақдин азар квай инсанриз диагноз эцигунин ва абур сагъарунин жигъетдай медицинади ийгин-

35-йисалай виниз яшара авай гъар са дишегълиди хуруйрин рақдин азарар кеве, деринда гъат тавун патал кьве йисалай са сеферда маммография авуна кланда.

“АЙБОЛИТ” Чир хъун хъсан я

“Айболит” газетдай
гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

Бурандин цилери иви хъсан миьхи ийида

100 г регъвенвай бурандин цилерал 0,5 л эрекъ илична, 14 юкьуз тада. Ахпа ам, са шумуд къат жунандай куьзна, йикъа 3-4 сеферда фу нез зур сят амайла, 1/4 стакандавай цик хуьреқдин са тлуруна авай порошок хуькуьрна, хъвада. Сагъарунин вахт 2-3 гъафте я. И процедура йиса 2 сеферда кыле тухуда.

Халкъдин медицинади тестикъарзавайвал, бурандин цилери шарар алудунизи куьмек гуда. Бурандин цилер пуд юкьуз ишлемишайла, квел алай шарар алатда.

* * *

• **Сенжефил** (имбирь) квай чайди иммунитет хжажда. Са гъвечи катулдиз чайдин са тлуруна авай регъвенвай сенжефил вегъена, винелай са стакандавай ргзавай яд илична, 5 декъикъада зайиф цал эцигда. Ахпа ам пичиниллай алудна, регъвенвай са силх серг, регъвенвай яру истивут (чуклулдин квенквел алайди) хуькуьрна, куьзна, хуьреқдин са тлуруна авай лимондин миже ва са чайдин тлуруна авай вирт хуькуьрна, куьлуь-куьлуь хуплар ийиз хъвада.

Уьгъуьр хкуддай тямлу рецептар

• **Чуьхверрин**. Са стакада авай кьурурнавай чуьхверрал 0,5 л кьайи яд илична, зур сятда ргада. Ахпа ам пичинилай эляна, хъсандиз клевирна, 4-5 сятда тада. Чуьхверар ядни кваз неда. Къурай чуьхверар авачиз хъайитла, тазабур ишлемишайтлани жеда.

• **Бананрин**. Дигмиш хъанвай 2 банан куьлуьз куьт-куьнна, шир алай катулдиз вегъена, са стакан ргзавай яд илична, 10-15 декъикъада ргуна, кузмаз куьзна, хуьреқдин са тлурунавай вирт хуькуьрна сививай эхи жедайвал куз-куз хъвада. Ихътин компотди уьгъуьр фад хкудда.

• **Жумарин**. Уьгъуьр акатнамазди 1-2 жум хъсандиз чуьхвена, цилерни кумаз куьлуь клусариз атлана, 2 стакандавай яд илична, 5 декъикъада ргада. Жумарин гъалима, куз-куз хъвада. Адак шежер ва я вирт хуькуьрайтлани жеда. И гъалимади уьгъуьр фад хкудда.

• **Мекъивилелай** азарлу хъанвайла, хуьреқдин 1,5 тлуруна авай кишмишрал са стакан кьайи яд илична, са сятда тада. Ахпа ам куьзна, кусудалди вилик кудай некледихъ галаз неда.

* * *

• **Квачер** гзаф гъекъ жедайла, абурал мегъуьн тарцин чкалрин порошок квахна, гуьлуьтар алукина, пакамалди тада. Экуьнахъ квачер кьайи це чуьхуьда. И процедура квачер гъекъ тахъунин сифте лишанар малум жедалди гъар юкьуз ийида.

• **Квачерал** таб акъалтайла ишлемишдай гзаф хъсан, кылинди - гъар садавай регъятдиз гъазуриз жедай менфятлу такъат лимондин шире я. Адакай агъзурралди инсанриз куьмек хъанва.

Пакамахъ ва нянихъ (йифиз) квачерин кланерив таза лимондин шире гуьцда. Шире кьурадалди кьекъвена виже кьведач ва квачин кьапарни алукидач. Идалайни гъейри, ам квачерихъай пис ни татун патални вижевай такъат я.

• **Ивидин** шежердин къадар тлимиларун патал, нянилай са стакандавай кефирдиз хуьреқдин са тлуруна авай гречкадин чахар вегъена, пакамалди тада. Экуьнахъ ам ичли рикелай неда. Сагъарунин вахт 10 югъ. Са шумуд юкьуз ял яна, мад тикрар хъийида.

Цийи тварар Чешне къачуниз лайхлу я

Абидин КАМИЛОВ, шаир

“Шарвили” эпосдин суварин вилик квай йикъара чал шад хабар агакна: вичин ери-бине Сулейман Стальский райондин Асалдхуьрйяй тир АМАХАНОВ Альберт Къагъримановича, РФ-дин здравоохраненидин Министерстводин Рязандин государственный медицинский университетда “Коррекция энтеральной недостаточности при острой кишечной непроходимости” темадай диссертация агалкъунаралди хвена, медицинадин илимрин кандидатвилдин твар къачуна.

Жегъил алимдин илимдин кваллахдиз адан руководитель, медицинадин илимрин доктор, профессор Федосеев Андрей Владимировича, официальный оппонентри - медицинадин илимрин доктор, Ростовдин медуниверситетдин доцент, умуми хирургиядин кафедрадин заведующий Белик Борис Михайловича, медицинадин илимрин доктор, Н.П. Огареван тварунихъ галай Мордовиядин государственный университетдин профессор, факультетский хирургиядин кафедрадин заведующий Власов Алексей Петровича, гъакни маса алимри еке кьимет гана.

Гъвечи ва адалатлу хуьрерикай сад тир Асалдхуьрйяй чехи куьлуьгърин, лайхлу тварарин сагъибар гзаф акъатнаватлани, Альберт Амаханов анин сад лагъай алим я. Алимвилдин чехи твар мубарак авунихъ галаз санал, чаз адахъ мягъкем сагъвал, хизанда бахт-берекат, илимдин рекъе ва духтурвилдин пешеда агалкъунар хъана кланзава.

КЪЕИД: Альберт Къагъриманович АМАХАНОВ 1971-йисан 2-сентябрдиз Махачкъала шегъерда дидедиз хъана. 1988-йисуз юкьван школа куьтыгъна. 1990-йисуз Дагъустандин медуцилице яру дипломдалди акъалтларна.

1990-1992-йисара Советрин Армиядин жергейра куьлуьгъна.

1992-йисуз Дагъустандин медакадемиядик экеИна ва 1998-йисуз анин лечебный факультет агалкъунаралди акъалтларна.

1999-2000-йисара Рязань шегъерда хирургиядай интернатурада клелна.

2000-2005-йисара Рязандин областдин райондин больницайрикай сана духтур-хирург яз клвалахна.

2005-2007-йисара И.П. Павлован тварунихъ галай Рязандин госмедуниверситетдин умуми хирургиядин кафедрада клинический ординатурада клелна. Анаг акъалтларайдалай уьгъуьуьиз духтур-хирург яз клвалахун давамарна.

2011-йисалай Рязандин госмедуниверситетда преподавателвилдин клвалахдал машгуьл хъана, 2012-2015-йисара умуми хирургиядин кафедрада аспирантурада клелна.

2016-йисан декабрдин вацра медицинадин илимрин кандидатвилдин твар къачуна ва ам ВАК-дини тестикъарнава.

Алай вахтунда жегъил алим Рязандин госмедуниверситетда илимдинни преподавателвилдин клвалахдал машгуьл я.

Гуьрметлу хизанда 3 руш тербияламышна. Чехи руш Аида РФ-дин силсидин комитетдин Академиядин студентка я, Эминади 9-класда клелзава, гъвечи Марьяман 2 йис я.

Альбертан буба Къагъриман муаллим тир, сифте Шихидхуьруьн СОШ-дин, Асалдхуьруьн ООШ-да клвалахиз 46 йис я. Диде Жагъана 1974-йисалай инихъ райондин ЦРБ-дин терапевтический отделенидин медсестра яз клвалахзава.

Абуру чпин 5 веледдивни (3 рушни 2 гада) клелиз туна, зегъметдин къадир чирна, уьмуьрдин шегъредал акъуднава.

- Заз духтурвилдин пеше кланарайди сифте нубатда дидедин къастунал кевивал, хжягъай пешедал рикл хъун, зи бубадин гзаф йисарин дурумлу зегъмет, адан насигъатдин гафар хъана, - лугъузва жегъил алимди.

Эхъ, хайи райондин, хуьруьн, тухумдин ад хжажзавай Амаханов Альберт хътин кьегъал рухвайрилай чешне къачуниз лайхлу я.

Хци месэла

Чкадилай юзанвай хьиз аквазва

Эмираслан ШЕРИФАЛИЕВ

Школайра милли чалар чируниз кьецл гузвай крар авачиз туш. И барадай чаз чкайрилай муаллимри ва аялрин диде-бубайри чарарни кхьизва, зенгерни ийизва. Четин месэлаяр дидед чалан тарсарин сятерин кьадар тимил ва учебникар бязи школайра ерли авачиз хьунихъ галаз алакьалу я. Школайрин библиотекайра амай предметрайни ктабар гьамиша бес жезвач. И кардин патахъай РД-дин образованидин ва илимдин министерстводизни хабар ава.

- Чаз диде-бубайрин хажалатрикай хабар ава ва ктабрин месэла гьалун патал вири алахъунар ийизва. Алатай йисуз чара авур такьатар анжах 1 ва 6-классар патал учебникар маса кьачуниз бес хьана. Цинин йисуз 2 ва 7-классар патал вири ктабар кьачуз алакьда. ИкI, чна гьар йисуз школайрин библиотекайрин фонд цийи ийизва. Са шакни алачиз, школадин учебникар аялриз школадай гун лазим я. ИкI кьанунди лугьзува ва икI хьунни герек я! - баян гузва РД-дин образованидин ва илимдин министр Шагьабас Шагьова.

Министерстводин кьили гьавурдик кутурвал, 2-классар патал ктабар библиотекайрин фонд цийи авун патал гузватIа, 7-классар патал учебникар ФГОС-рихъ галаз алакьалу я, яни келунин цийи программарал элячунихъ галаз. 2017-йисуз и кар патал 240 млн. манат гузва. Гьа са вахтунда 1-классра ктабар бес тежезвай школайризни абур гуда. Винидихъ лагьай учебникар школайрив 1-сентябрдалди агакьарда.

- Гьевечи классра учебникар бес тахьунин месэла арадал татун лазим я. 1-6-классрин библиотекайрин фонд 2011-2016-йисара цийи авунва, 7-11-классар патал учебникар республикадин бюджетда бес кьадар такьатар тахьунин себедикди маса кьачун тавуна саки 5 я. Ци ФГОС-ар кьабулуникди гьалар дегиш хьун лазим я ва 7-классар патал учебникар вири школайрив агакьда, - алава хьувуна РД-дин образованидин ва илимдин министрдин заместитель Темирхан Халилова.

Министерстводин векилри мадни кьейдзавайвал, 8-11-классар патал учебникар ноябрдин вацра хьун лазим я. Уьлкведа зурбади тир "Просвещение" чапханадихъ галаз, пуд йисан вахтунда ктабрин гьахъ вахкуда лагьана, меслят хьанва.

Дидед чаларай учебникриз талукь бязи делилар чав Дагьустандин образованидин ва илимдин министерстводин сайтдай агакьна. Хабар гузвайвал, табасаран, авар, лак чаларал 1-4-классар патал УМК-ар (учебно-методические комплекты) гьазурунив эгечIнава.

3-класс патал лезги чалан учебникар ерли авачир Зизикрин, Цийи Кьуршурин, 6-7-классар патал лезги учебникар кьит КIварчагьрин хуьрерин школайри ва масабур бес вуч авурай?

И месэладай кьил акьудун патал чун А.Тахо-Годидин тIварунихъ галай педагогикадин институтдиз фена, гьугьунлай гьа и институтдин дидед чаларин сектордин илимдин кьуллугьчи **МЕЙЛАНОВА Жаклина Шарафудиновна**дихъ галаз гьуьрушмиш хьана.

Малум хьайивал, алай вахтунда ругуд чалал, гьа жигьетдай яз лезги чалални, гьевечи классар патал УМК-ар гьазузва. Амма вилик квай келунин йисуз абур гьазурна агакьариз хьун мумкин туш.

■ **Жаклина муаллим, малум тирвал, гзаф школайра лезги чалан учебникар кьит я. Абур цини акьудун фикрди квачирдакай хабар агакьай аялрин диде-бубайри кьалабулук кьачунва...**

- Эхъ, Интернетда гьахьтин хабарар ава. Амма лезги чалан учебникар туькьурзавайди педагогикадин институтдин чи сектор я. Кьилди кьачуртIа, а кар зи хиве тунва ва цинин йисан декабрдалди 1-4-классар патал лезги чалан ктабар гьазурда, 2018-йисан июндади гьа и классар патал келунин (чтение) ктабарни туькьурна кьугьагда. Дагьустандин ругуд чIалални учебникар санал Москвада авай "Просвещение" чапханади акьудда. Аквазвайвал, са йисан вахтунда муаллимрал ва аялрал ктабрин патахъай четинвилер акьалт хьийида. Бязи школайра лезги чалан учебникар анжах школадин кабинетда хуьзва ва тарсунин вахтунда аялрив вугана вахчузва. Гьалар регьятбур туш. Амма умудлу я, хиве кьунвайвал, 2018/2019-келунин йисуз школайрин библиотекайрив ктабар агакьда.

■ **Цийиз туькьурзавай учебникарин авторар вуьжар я?**

- Гьелелиг авай ктабрин авторар - гьа виликанбур. Гьайиф хьи, хейлин ксар чи арада амач. Зун ЦинитIрин школадин муаллим Сейфуллагь Шагьмардановахъ галаз меслят хьанва, 3-4-классар патал учебникар чна кьведа гьазурда.

■ **Милли чалан ва келунин тарсар гузвай муаллимрик чпин предметрай сятерин кьадардини секинвал вуьгьвач...**

- И барадайни муштулук гуз жеда. Эгер шегьерин школайра 1,8,9-классар патал гьафтеда 2 сят авайтIа, 2-7 ва 1-9-класар патал гила пуд сят хьанва.

Учебникрал кIвалахзавай пешекаррихъ ва министерстводин и хилан векилрихъ галаз гьуьрушмиш хьайила малум жезвайвал, маса предметрай библиотекайрин фондар яваш-яваш цийи жезва, цийи программарихъ галаз ерилу учебникарни акьудзава. Милли чаларин учебникар 1-4-классар патал, са йисан вахтунда, ахпа, умудлу я, амай классра келзавай аялар патални агакьарда. Кьилинди, дидед чалан ва келунин тарсар гузвай муаллимар руьгьдай ават тавуна, абур ватанперевилни гьиссералди чпин кIвалах давамарун я. Кьадим лезги чIал веледриз чирун чи пак буржи я.

Ван авуна

“Нурар хьана, куьн зи рикIе авазва...”

Дагьви ШЕРИФ

К.Казимован “Дидардиз дава-дарман” (“Лезги газет”, № 16, 2017-йисан 20-апрель) макъала газетдин чинал атана са гьафтени алатнавачир - редакциядин коллектив адан автордиз мугьман хьана. Вирида чпин чIехи югь мубаракна, адаз сагьламвал хьун алхишна. Газетдин сайтдиз гегьенш материални акьатнай.

И кардин нетижанда, тIебии яз, К.Казимоваз зенгер ийизвай, патав кьезвай, адан гьал-агьвал хабар кьазвай ксарин кьадар мадни артух хьана.

“Зи сагьламвил гьал алай вахтунда са акьван пайгар туштIани, Казим муаллим, за ваз зенг ийизва, - лугьзува алим Нисред Гашарова. - Зи хайи халу Вагьид духтур лезгийрин Лукьманал Гьаким я лагьана хайи халкьдин арада раиж авур журналист вун я”.

Тержибалу духтур, алим Анвар Гьасанович Гьамзатован патав К.Казимов нубатдин сеферда фейила, духтурди лагьана: “Казим, аз, гьар сеферда вахъ галаз гьуьрушмиш хьайила, ви кьаматда сагьламвилни нур артух хьана аквазва. Им ви хайи веледрин кьетIен

“Сагьрай, яшамаш хьурай куьн вири”, - лугьзува К.Казимов.

Сулейман-Стальский райондин кьил Нариман Абдулмуталибова яргал йисара “Лезги газетдин” культурадин отделдин редакторвиле кIвалахай Казим Казимован багьрийривай адан гьалдикай хабар кьазва, чими саламар ракурзава, ам хайи чIалан, медениядин, эдебиядин кьадир авай интеллигенциядин векилрин жергеда гьамиша амукьдайди кьейдзава.

Вичин ери-бине Дагьустандин халкьдин шаир Хуьруьг Тагьиран хуьрйай тир, ширирдал рикI алай Сакина Мусаевади “Казим халудиз” шиир теснифна (са бенд):

*Чи мурад я, Казим халу,
Гьамиша вун хьунухъ кIвачел.
Гьар са касдиз ви тIвар хуш яз,
Уьмуьрлук яз хьунухъ мецел.*

Районра “Лезги газетди” виликрай кIвалах тухуз хьайи тегьердикай суьгьбетардайла, агьсакалди рикIел хкизва:

- Гьар сеферда журналиствилни рекьери зун гуьзел Самур дередиз акьудайла, за, жуван хайи кIвале хьиз, Магьмуд муаллимдин ва кье вичел Хуьруьгрин хуьре камаллу агьсакалдин тIвар атанвай Дагьларин уьлкведин лайихлу муаллим Гьажимегьамедан кIвале йифер-йикьар акьуддай. Гьажимегьамедни зун бубайрин терефдихъай ивидиз мукьва инсанарни я эхир. Чи кьведан чIехи бадеяр пак Хизри Эфендидин веледар тир. ГьакI чна сифте яз Хуьруьгрин хуьре юкьван школани акьалтIарна.

Редакциядин кьуллугьчияр К.Казимован кIвале мугьманвиле

кьайгьударвилни лишан я. Кьилди кьачуртIа, ви велед Мегьамеда (Мегьамед-Шериф) гзаф дуьшуьшра зи везифарни эвеззава. Ихътин веледар хьун диде-бубадин еке бахтлувал я”.

Профессор Гьажигашарова гьал-агьвалдикай хабар кьунилай алава, К.Казимован руш Мумината бубадихъ галаз гьар йикьан алакьа хуьзвайди малум хьайила, и кардал мадни шадвал авуна. “Зи гьиле ва хиве авай илимдин кIвалах компьютердал тартибдик кутазвай Муминат гьа са вахтунда багьрийар патални баркаллу руш хьунни шад жедай кар я”.

“К.Казимов абур-сабур хуьз алакьдай, Аллагьди илгьамдин пай ганвай, бахтлу, камаллу инсан я. Талукь тир ксарилай алакьначтIани, ада инкьилабчи Мукьтадиран хва Саламакай (Абдусаламакай) гегьенш материал газетдин чинрал гьана. Адан архивда Саламакай мадни гзаф делилар авайди аз чиде. Идалай алава, Казим стхади хайи халкьдин баркаллу рухвайрикайни рушарикай, алимрикай, искусстводин устадрикай кхьенвай повестар милли публицистикадин кьизилдин фондуна гьатнава. Акьалтзавай несил патал абурухъ еке мана-метлеб ава”, - лугьзува алимди.

К.Казимов духтурханада лап четин гьалда авайлани, Гьажигашарова муаллимдин уьмуьрдин юлдаш Инжи Саламовна, “Ви гьал гьикI я, играмиди”, лугьуз, адан патав гьар юкьуз кьезвай.

(Пак Хизри Эфендидин гьакьиндай гегьенш материалар Казим Казимован “Мамали-бег” романда гьатнава).

- Нубатдин сеферда Гьажимегьамедаз зун мугьман хьайила, адан суфрадихъ гьакI зарафатчи кьунши Давуд муаллим ва Айдунбег муаллимни галай. Зи мецел ихътин келимаяр атанай: аквар гьаларай, закай куь кIвалинди хьанва... Тажуб хьайи Гьажимегьамеда лугьзува: “Вун чи кIвалинди хьанвач, вун гьамиша чи кIвалинди язвайди я. Эгер ви патав ярар-дустар, мукьва-кьилияр, чпихъ са дерди авай ксар кьезвачтIа, бубайри лугьудайвал, ахътин инсан тама авай тек тар хьиз я...”

- Гзаф инсанар мугьмандин атайла, кIвалин берекатарни артух жезвайди я, - алава хьувунай Гьажимегьамедан кайвани Кьайсията.

Казим халудин кIвале адан патав гагь Москвадай, Тольяттидай, Кьизлярдай, Дербентдай, Каспийскдай ва маса шегьеррай, гагьни адан кьавум-кьардашар авай Мегьарамдинхуьруьн, Сулейман-Стальский районрай багьрийар, мукьва-кьилияр, ярар-дустар кьезва. Казим халуди, абурухъ элкьвена, шиирдин чIарарни лугьзува:

*Чахъ гьар садахъ азар-бизар галазва,
Сад Аллагьдин рикIел вири алазва.
Зи гьал-агьвал хабар кьазвай вирибур,
Нурар хьана, куьн зи рикIе авазва...*

Республикадин проект - “Риклера гел тунвай къаматар” “Несилрин арада марифатдинни мумкинвилерин алакъаяр хуьн”

Сад лагъай сентябрдалди гзаф вахт амач. Гила диде-бубаяр дафтарин, чантайрин, фломастерин гуьгъуьна жеда ва аялриз школада герек маса тадаракар маса къачуз башламишда. Са девир авай, акъван яръгалдини тушир, Дагъустанда неинки портфеларни циркулар, гъатта педагогар жагъурун четин тир. Алай вахтунда школяр учебникралди таъминарунин къайгъурик ква, алатай асирдин юкъвара лагъайтла, уьлкведи чи республика муаллимралди таъминарунин месэла гъялзавай. Чи республикадин образованидин ва илимдин хиле къвалахай гъа къизилдин ксарикай я гила Патимат Геличовади гъазурнавай “Риклера гел тунвай къаматар!” твар алай проект.

“Дагъустанда урус муаллимар” - им П.Геличовадин ктабдин тварни, проектдин темани я. 1940-70-йисара республикадин гъар жуьре пилериз Урусатдай атана, чирвилерин экв чукурлай гъурчег рушарини гадайри къачур зегметдин бегъерар гила къватлзава. Абурун рехъ дагъустанвийрин алай аямдин несилри давамарзава. Дагъустандин гележегдик, къенин йикъак чпин пай кутур гъарайдиз гъай

Дагъустанда къвалахай урус муаллимар рикел хуьнин лишан

лагъай хъсан инсанар, чпин анжах 20-22 йисар хъанвай жегил рушаринни гадайрин зегмет рикелай алудиз тежерди я. Уьлкведи гележег адан тарихдихъ ва алай йикъахъ галаз сих алакъада ава. Чи республикадин Къил Рамазан Гъажимурадович Абдулатипова несилрин арада алакъа хуьн, медениятдин ва адетрин ирс инсанвилерин общество виликди финин кар алай къуват я лугъуьна. “Риклера гул тунвай къаматар!” проект уьмуьрдиз куьчуьрмишун - им гъа проектдал къвалахун лагъай гаф я.

Гъа и кардал машгъл жезва дишегълийрин ва аялрин ихтиярар хуьнин общественный “Содружество” тешкилат ва адан къиле акъвазнавай Патимат Геличова. Кар алай и къвалах мукъвара РФ-дин Президент Владимир Путинан стратегиядин инициативайрин агенстводин гуьзчивалдай советдин заседанидал къейдна: “Къилинди элкъвена патав къулай гъалар ва шартлар тешкилун, Россиядин регионра алай аямдин хъсан дегишвилер твадай, виликди финин планар тукълуьрунин карда иштиракиз клани вирибур садзавай мумкинвилер арадал гъун я. Иник гъам жегъилар, гъам карчияр, волонтерар, цийивилер гъайбур акатзава.

Мукъвал тир вахтунда “Дагъустанда урус муаллимар” ктабдал асаслу яз Мегъамед Абдурагъманован фильм гъазурунив эгечда. Эгер квехъ жуван ата-бубайрикай, хуьруькай, шегъердикай хабар гудай делилар, къалурдай теклифар аватла, абурукай П. Геличовадиз хабар це, абуру ктабдин къвед лагъай паюна гъатда, я туштла, гележегдин фильмдик акатда.

Режиссёр Мегъамед Абдурагъманован гафарай, докфильмдин сифтегъан съёмкаяр августдин вацра Тлярата районда жеда. Абуру итижлур жедайди хиве къазва. Ахпа съёмкаяр Хунзахда ва Табасаран районда къиле фида.

- Гележегда, - лугъуьна “Содружество” тешкилатдин регъбер Патимат Геличовади, - проектдин сергъятра аваз муаллимар ТОКС-дин членрин куьмедалди жагъурун, Дагъустандиз урус муаллимар гъинрай атанайтла, гъа регионрин школьникрихъ галаз телемукъвер, ктабрин презентацияр тешкилун, выставкаяр, радио ва телепередачаяр тукълуьрун, вузра, сузура, школайра урус муаллимрин ролдикай лекцияр келун, “Рикел хуьнин пилер” ва маса мярекатар тухун чи пландик ква.

Патимат Геличовадин гафарай, “Риклера гел тунвай къаматар!” проект уьмуьрдиз куьчуьрмишун патал Вирироссиядин общественный РСР тешкилатдин конкурсдин бинедаллаз РФ-дин Президентдин тапшуругдал асаслу яз грантдин жуьреда чара авунвай государстводин такъатар ишлемшда, финансин патахъай куьмекар Дагъустан Республикадин Къил Рамазан Абдулатипова ийидайвал я. Къайгъусуз тушир гъар са касдивай и проектда иштиракиз жеда.

Педагогди теклифзава

Аялрин гъевес ачухарин!

Мирземет САЛМАНОВ

Рикел аламуькда кар... Ихътин темадай II-классда сочинение тухвана. И карди заз аялрин гзаф сирер ачухна, абурун фикрар, къатлунар...

Бязи вахтара муаллимри кваз такъаз, фикр тагуз, “Аялар я” - лугъуз, абурун акъулдин игътияжриз дикъет гузвач. Нетижда аялеримлу хуьнин кар акъваз жезва, ам агал хъана, чидай гафни лугъун тийиз, тарсуна гъаклан тамашачидиз элкъвезва. Аялдиз вичин фикр (клантла ам дуьз туширди хуьрай) лугъудай мумкинвал гун чарасуз я. Ихътин вахтара, методикади къалурзавайвал, азад темайрай кхъизвай сочиненийри еке куьмек гуда.

...Сочиненияр ахтармишзава за аялрин. Гъарда вичин рикел аламуькда, вичиз таъсир авур вакиадикай кхъенва. Са бязи аялрин гафарай абурув бегъем аялвал гумайдини аквазва, яни чпин яшариз килигай акъул атанвач. Амма акъалтай четин суларди къил акъудзавай фикрарни гъалтзава.

За нубатдин къвалах келзава: “Чун пакамахъ фад Дербентдиз фена кланзава, чан хва, - лагъана заз диде-ди киш йикъан нянихъ. Къвале недай затни амач.

Пакамахъ фад чун шегъре рекъел экъечна. Зулун меки юг тир, куьлуьз-куьлуьз чиг къвазвай. Автобус текъез са хейлин вахт хъана.

Шегъердиз фад финихъ себебар авачиз тушир: нисинихъ учир къуна кланзавай. Вахтунда тефейтла, ам гъатдач.

Чун акъахай автобусни са пад кумачир хътинди хъана, къене къай къевезвай. Шегъердив агакъайла, зи сарар сарарал алукъзавачир, ятлани диде-ди зак гъерекат кутуна, ниси гузвай “пассаждихъ” тади къачуна.

Зун учирда акъвазарна, диде маса шейер къачуз фена. Са къадар вахтунда акъвазна зун. Ниси гузвай “халудик” гъич клусни тади квач, адаз вуч ава къван, гъарнай атанвай инсанар я инжику жезвайбур. Чими дараматда

са къадар вахт акъудай зак къвай мекъивилин фул хкатна. За жувахъ ахвар галайди хъиз гъисс ийиз башламишна, са ярх жедай чка жагъанайтла, зун гъа инал ксунни ийидай жеде...”

Сочинение келун давамарзава за. Жуван вилерихъ агъазвач. Вучиз лагъайтла, адан автор Арсен Бедиров (твар ва фамилия дегишарнава) зайиф ученикрикай сад тир. Тарсарай ам са гуж-баладив масабурув агакъзавай. Вичизни келел са акъван ашкъи авачир. Амма сочиненидин мана ада лап хъсандиз ачухарнавай. Буба къилел алачиз члехи жезвай Арсенал вири къвал акъвазнавай лагъайтла, зун ягълмиш жедачир. Ина кхъенвай вакиадин эхир гъикл жедайтла чириз, ашкъида гъатнавай за гъалатриз гъич са фикрни гузвачир, текст келуниз гъерекатзавай.

“Са арадилай зи патав са дишегъли атана. Адан къужагда, пекерик кваз, аял авай. - Чан халадин, - рахана а дишегъли захъ галаз, - ваз минет хъуй, са вад декъикада и аял яхъ, зун и патав гъай туьквендиз фена, герек са затл къачуна хквен. Ам ксанва, ахварай аватдалди зун хкведа.

Дишегълиди, за разивални гун тавунмаз, аял зи къужадиз сухна, вич цай квайди хъиз алатна. Гъакъикъатдани аял ксанвай, ада чуькъни ийизвачир. Са вад-цуд декъикадилай хъиз “пассаждин” ракарал къве млиця атана акъвазна. Туьквендин къене дикъетдивди вил экъуьрайдалай куьлуьхъ абуру къил цлугуна зи патав атана.

- Ам вуч я вав гъайди? - суал гана абурукай сада. Кинода авай сержант Гарсиа хъни яцлу руфун квайда, зи къужагда авай аял вилерин ишарадалди къалурзавай.

- Аял, - жаваб гана за кичлех-кичлех.

Ам нин аял я? - суал гана муькуьда, адалай жегъилда.

- Заз чидач, са халади гъана зав вугана, вич са вуч ятлани къачуз маса туьквендиз фена, - жаваб гана за зурзавай ванцелди.

- Халаяр гъихътинбур ятла чна ваз чирда, - веки ванцелди рахана “сержант Гарсиа”, - акат вилик, къуьнелай къуна виликди хъуткъунарна зун.

Къужагда авай аял ават тавуна са тлимил амукъна. Учирда авай инсанрикай са бязибур зун пад къазвай, зи гафар дуьзбур тирди тестикъарзавай, амма милицайри абуруз гъич ябни гузвач. Вилик кутуна зун чпин ида-ради зухтахна.

Мад гъа виликан сулар: - Мус ва нихъ галаз чуьнуьхна аял? Ни къена ам? Нин аял я ам? Гъиниз фена вахъ галай аял чуьнуьхтай итимни паб?..

Гъикъван за къинер - эхтер къазвайтлани, абуру члалахъ жезвачир. За вуч авун лазим ятла заз чизмачир. “Сержант Гарсиади” тапанчи акъудна, зи пелел эцигна, лагъана: - Ваз акъвазни ина чалай гъейри касни авачирди? Хиве къуртла вуна къада, тахъайтла за вун яна гадарда, ахпа феи падни чирдач. Ван хъанани ваз? - зегъле тухудай ванцелди гъарайна ада. Зи туьтуьна шел акланвай, нефес бес жезвачир, хурал са гъихътин ятлани залан пар илис жезвай, сиверай къур акъатна, мез шалам хътинди хъанвай. Заз дидедиз эвериз кланзавай, амма сес акъатзавачир. Зун къвердавай къуватсуз жезва.

Садлагъана ракарал ахъа хъана, чларарни гъарнихъ клана, гъарай къилеллаз диде атана акъатна. - Куьне зи бала рекъизва хъи, залумар! Ам вуч тахсиркар я, и зулумар ийиз адаз?.. Садлагъана ягъайди хъиз зун ахварай аватна. Зи беден миьхи яд хъанвай, гъекъеди месни, яргъанни тамамвилелди къежирнавай. Зи бедендик гъакъикъатдани зурзун квай. Дидени зи къилихъ галай ва ада, я бала, я бала, лугъуз, зун диндал хъизвай. Заз анжах гила чир хъана, акурди ахвар тир. Риклиз регъят хъана зи, шадвилехъни къадар амукънач. И ахвар зи рикелай садрани алатдач”.

За сочинение келна куьтъгъна. Анжах гила за гъисс авуна, гъикъван дерин ятла аялрин фикрар, гъикъван абуру итижлу ятла. Гъар са кас вичин яшдиз килигна акъуллу тирдал шак алач.

Пак затлар гъикл хуьда?

(Шаир Ш.Шагъбалаеван шииратда тлебиат)

Али-Буба ЭМИРСУЛТАНОВ

2017-йис чи уьлкведа тлебиат хуьнинди яз раижнава. Тлебиат, адан ивира хуьнин макъсадалди, Дагъустанда “Каспийдин йис” твар алай программани къабулнава.

Сир туш, дуьньядин сергъятра экологиядин месэлайриз талукъ яз къиле тухванвай ва тухузвай серенжемар тлимил туш. Амма ик, ятлани, гъар са регионда къалабулух кутазвай цийи месэлаяр майдандиз акъатзава. Ик, къилди къачуртла, вичихъ дуьньяда тешпигъ авачир Самурдин там къуразва, Къаякентдин зонада инсанрин сагъламвал мягъемаруниз виликдай дармандиз, мелгемдиз хъиз килигзавай чиле гъасил жезвай къарадикай хийир вахчуз жезмач... Гила абуру цийи хъийидай ва кардик куктадай махсус программаяр къабулнава.

Шак алач, тлебиат паклу яз, Аллагъдин патай чаз ганвай къиметлу савкъат я. Ада чи уьмуьр, агъвал, дуланажагъ еримлу хуьниз къуллугъзава. Амма гъайиф хъи, дуьз рекъелай алатнавай инсанри инсафсузвилелди гзаф гъайванрин тум “Яру ктабдиз” ядай кчадал гъанва. Тлебиатда къиле фенавай зегъерлу синагърин, судуррин

къазадик гзаф къушар, набататар, гъатта гъашаратарни акатнава.

Тлебиатдихъ вичин барабарвал ава. Эгер чан алай затларикай са затл кими хъайитлани адан дуьзгъунвал цлур жезва. Шаирри и кар дериндай гъиссзава ва чпин эсерра раиж ийизва. Вахтунин лишанар фикрди гъана шаир Шагъбала Шагъбалаева къейдзава:

*Гъетери дуьз гузмач рапрап,
Къит яз гузва ракъини нур.
Язамач чилиз марфади раб,
Акъуднавар тарари тлур.
Тлебиатди гатфар гегел
Веъезва - чи лезги чилел.
Гъинватлани сад Аплагъдиз
Чи халкъдикай атанва хъел.*

Шагъбаладин шииратда тлебиатдин къетленвилер адахъ галаз инсандин руьгъдин алакъа къакъат тийидай салагъада ва битаввиле ава.

Шаирди кхъизва:
*Гэгъ ракъинин зегъемди куз,
Тлебиатдин мелгъем тагуз,
Вакай хъана къалар туькуьул,
Вун зи къисмет я, рекъекъуьл.*

Мадни, бажарагълу шаирди тлебиатдин гуьзелвал, ацлайвал яржламишзавай къизилгуьлдилай эгечна, та явшандилай жечна, гъар са набататдин гуьгъуьлдин къетленвилер

къейд ийизва, абуру келдайдан фагъумдив устадивилелди агакъарзава. “Тар инсан” твар алай шиирда шаирди зидвилерив ацланвай и дуьньядин рекъел, инсандин хиве еке жавабдарвал твазва. Къилдин чалке-чирри девлетлу хуьнин, суракъда аваз, тамар тергзава, абурук цай къазва, атлуьза.

Шаирди инсандин вилик суал эцигзава:

*Куьн чкайрал тиртла дегиш,
Тар инсан яз, инсан - тар, вич.
Ада вучдай ви кчадал?
Гъа суалдин аката кичл...*

Тлебиатдикай эсерар яратмишдайла, гъар са шаирдихъ вичин мурад, амайбурув гаф агакъарунин къайдани ава. Ингъе Шагъбаладин мурад:

*Зи риклевай жегъре хиял-
Чилер-цавар экуь хъун я,
Дагъдин цегъер рагун хурал
Такабурдиз дизи хуьн я.
Тахъурай гъич са булахни
Члехи гъуьлуьз авахъ тавур.
Тахъурай гъич са ййлахни
Келер хпек акахъ тавур.
Дидедин гин хътин и Чил
Гъар инсандиз багъа хъурай,
Дигмиш хъана къуьлерин къил,
Рагъ чи къилел, цава хъурай!
Пис мурад я ни лугъуда?*

Къуругли ФЕРЗАЛИЕВ

Гыкаятдин басняяр

Лекьендинни пеленгдин чамарар

Датлана чукурунарзавай, вичинни шарагрин умуыр давам хьун патал гьекьни каф хьана гьерекадтик квай лекьен акур пеленгди лугьуда:

- Вилера къанихвал ргаз, тимил ката-кал-туга.

Ягьанат жида хьиз галукуай лекьендин сабур часпаррай акъатна:

- Кар-кеспи авачирвилей вуна гьараюнни тьеквенра авай киферайни вит акъатдач.

Жавабдин метлебдин гьавурда акьур пеленгди, вичин ийгинвилехь инанмиш яз, лекьендиз чамарриз экъечлун теклифда.

- Экъечл майдандал! - тешвиш хьанач лекьен.

Зарб къачур лекьенни пеленг руг килеллаз катзава. Меслят хьайи пендив агакьнавачиртлани, пеленг са хейлин мензилдин вилик акатнавай. Кьулухъ вил ягьиз, гьалибчидин хвешивал кваз, гьуррадал ацалтна, ада лекьендиз къив гузвай.

Легьезярни арадай фенач - къвердавай зарбвал артух жезвай лекьен, гар хьиз фена, пендив агакьна.

Пеленгдин лаплапар къватна. Пендив

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

Къатирдин буба...

Къизилдин ранг алай, пелени гьед хьиз къашкьа авай, къвачерал къакьан, гьаркьуь къалин фири, яргьи чларарин тум галай балкандини эйбежер яхун, куьруь тум галай къатирди, са члура санал яшаммиш жез, чпин иесидиз къвалахзавай.

Балканди къвалах авунал гьалтайлани тариф авуниз лайихлу тир. Адаз вири гьайванрин патайни гьурмет авай.

Санал нез, санал яшаммиш жез, санал къвалахзавай къатир и кардиллай гзаф нарази тир.

Ада, балканди санихъ алатунни, вичел гьалтай вири гьайванриз наразивилер къалуриз, ам маса гуз хьана.

Балкандихъ галаз хьсан алакьа авай гьайванри и къатирдин угъраш къвалахдилай балкандиз суьгьбетна. Адани ахтармишна,

Рамазан ДАДАШЕВ

Шуьше тарце

Гьар юкьуз ички хьвана къвализ хквезвай итим акурла, папан зегьле физвай, абур къалмакъсал жезвай. Алапат жедай кар ам тир хьи, гьич къвалей куьчедизни итим экъечл тавур юкьузни кайванидиз вичин Сефибег пиян яз жагьидай. Эхирни, чара амукьнач, папа чинеба вичин итимдал гуьзчивал тухудайвал хьана.

Селема, экуьнахъ столдал недай герек затлар эцигна, Сефибегаз эверна:

- Я къужа, фад, фу нез столдихъ ацукь.

Сефибег, са стаканда авай туьнт, чулав ранг акъатнавай чай хьвана. Фу, иштягъ авач лугьуз, эсиллагъ тлуьнач.

- Я хизан текъейди, бес я ман вуна ийизвай уюнар. Вун, са чай, ички хьваз, яхун кьек хьтинди хьанва. Ви къвалай акъазмайди тек са экв я.

Сефибег, куьтлани тавуна, столдихъай къарагна, гьаятдиз экъечлна.

Гила Селема, вири къвалахар акъвазарна, къужадал гуьзчивал тухузвай.

Сефибег, муг къвахъай фере хьиз, гагь къазмадиз физ, гагь салара къекъезвавай. Акъадай гьаларай, ада папакай вичин гел квадарзавай. Арадай са акъван вахт фенач, Селемаз Сефибег цуриз гьахъзавайди акуна. Са вад декъикъадила итим, вич-вичив рахаз, чиниз яру ранг акъатна, клуфук хьверни кваз, къвализ хтана, дивандал ярх хьана.

Селем гьасятда цуриз фена, ина-ана къекъевена. Адаз къазмадин са пипляй, къуларин

къван фидай жуьрэт амукь тавур ам рук галайнихъ хьфена.

БАСНЯДИН МАНА: бязи инсанрини, вилик эцигнавай са гьихьтин ятлани макь-саддив ва я дережадив гьелеллиг агакь тавунмаз, агакьдатлани чин тийиз, лайихсуз ва лазимсуз амалар ийида.

Асланарни сиклер

- Каш гана, жув рекьидалди, хатадик акатунихъайни киче тахьана, тевакуллагъ лагьана, руфун тухарун хьсан я, - як незвай асландин шараг акур гишин сиклре, сивай цларан яд физ, хиялна.

Фендигардиз чизвай хьи, амалралди ваь, анжах чинин кевивална, жуьрэтна, асландин шарагривай са гьик ятлани тлуьн къакьудиз жедая.

- Жуван кьилиз яд чим мийир, - лугьузва адаз муькуь сиклери.

Тавуна клани кар тирди чиз-чиз, сиклре вичин рикле акьур кар къилизни акьудна.

Нетиж ахьтинди хьана хьи, жуьрэтлувал къалурай сиклре къиникьин къарар тек вичиз ваь, муькуьбурузни акьудна. Гзаф хьел ака-тай асланрин дестеди хурук какатай са-са сикл къазуниз, гадарна.

БАСНЯДИН МАНА: бязи вахтара са кламашдин тахсир ва я чуру амал себеп яз, гзафбур азабдикни гуьлледик акатда...

гьакьикъат чирна. И мулкара санал векъ нез, яшаммиш жезвай вири гьайванар къватна, абурухъ галаз еке межлис - собрание тухвана.

Собранидал абур важиблу месэляяр гьялна ва гьар сада вичин биография лугьун тлаабна.

Нубат къатирдал атана.

Балканди къатирдиз суал гана:

- Ви буба вуж я?

Къатирди жаваб гана:

- Зи диде хвар я.

...Гьакьисагъ зегьмет чулгузвай, халкьдиз вафалу, хьсан хесетрин балканди къатирдиз адан буба лам, дидени хвар тирдакай лагьана.

Къатирдин кьил хура гьатна, лугьур-талгьур къвахьна.

Кватл хьанвай гьайванризни сифте яз къатирдин буба лам тирди чир хьана...

Гьайиф хьи, инсанрин арадани къериз-цларуз къатирдин хесетар квайбур гьалтда...

арадай эрекь ва стакан жагьана. Ажугьла-миш хьайи кесиб Селема шуьшеда амай зегьримар вири чилел экъична ва, са чуькьни тавуна, ам къализ гьахьна.

Са къве сятинлай мад итим къазмадиз физвайди Селемаз чир хьана. Мукай мад затл жагьун тавур Сефибег, хьел кваз, гьаятдай къецел экъечлна.

Селема лагьайтла, итим гьар декъикъада ахтармишзавай.

Гьа ик! язух дишегьлидиз Сефибег мад хьвана, нерни яру хьана, салахъай хтайди акуна.

Селем итимдилай чинеба тадиз салара къекъевена. Са валан кланяй адаз цийи "муг" жагьана. Къацу зегьер Селема мад чилел экъична.

Гила вичин папа авур къвалах акур итим адахъ галаз са гьафтеда къван хьел жедая. Вичиз гьамиша "синтлер" язавай папаз, вичи гьихьтин жаза гудатла лугьуз, гьадакай фикризавай Сефибегая.

Садлагьана адаз къалин вилик квай къакьан пинидин тар акуна.

- Пагь, - лагьана Сефибегая, - им заз худади гунуг тушни. Ахла ам, катна фена туьквендай мад са шуьше вахчуна, къвализ хтана, герек са пакет жагьурна, эрекь ва стакан гьада туна, Сефибег тарцин кукьваз хжаж хьана. Герек къадар гехлинцларна, пакет са хилекай куьрсарна, папаз эверна:

- Я къей къари, гила, жедатла, и зегьер экъична. Вавай и тарцин пунални гьич акъахиз жедач...

- Янух я вун, Сефибег. Япалух. Аялрикай регьуь хьухъ, закай ваь. Сефибегая сес акъатнач.

Азедин ЭСЕТОВ

"Цици кьена!"

Лезгийрал куьгьне вахтарани, гила-ни тахъай, алачир жуьре тварар авач. Де куьне лагь, итимдин твар Цици женни?

Жеда, валлагь. Чалахъ туштла, кьела: - Хьана къван - хьанач къван са кесибрин кесиб. Тварни адан Цици тир.

Гьик! ятлани, абурун хуьруьв шагьдин эмир-фарман агакьна: вилайтда авай къван вири итимриз вичин патав эвернавай. Абурун вилик эцигнавайди са шартл тир: шагьдин гьута авайди вуч ятла лугьун. Чуру жаваб гайдан гардан язавай.

Кесиб Цицини гьатна рекье. Гьелбетда, ам кичела зурзазвай, чина чан алайдан ранг амачир.

Шагь лугьудай инсафсузди кьенвай цици капашда кьунвай, вичелай гьейри и кар садазни чизвачир.

Са-садаз эвер гуз, ада буйругъ гузвай: "Лагь, зи гьута вуч аватла!"

Нубат Цицирел атана.

"Цици кьена!" - зайиф сесиналди акъатна адай. Вичин патав, ибур адан эхиримжи гафар тир. Амма и гафарин ван хьайи шагьдин вилер экъис хьана, адан мягьтелвилехъ сергьят амачир.

Халкъарни и Цицире шагьдин жазадикай хьена...

Тарцин тахсир

Пенжердай вил вегьена килигай заз зи имид хва Малидина тар атлуз акуна.

"Де лагь, и тарци адаз дуьнья дарзавайни? Алуькьрай ман ам гьа алайнал. Емишар жезвачтлани, гатуз ада серинвал гузва эхир"...

Ихьтин фикирри зун тади кваз къвалей акьудна.

Темирхан ТЕМИРХАНОВ

Лутуди луту...

Ийкьарикай са юкьуз дагьви Музафар, кал маса гуз, Дербент шегьердин базардиз фида. Сад-къе сятдиллай адан патав къве муьштери - итимни паб - акъатда.

Гьар патахъай кализ килигна, танишбилишни хьайидалай кьулухъ калин къимет ва гьик гузвайди ятла хабар къазва муьштерийри.

- Кал за алцумна гузвайди я, - жаваб гана Музафар халуди.

- Ятла къала, гьинал алцумда? - мад хабар кьуна муьштерийри.

- Ма, куьне и кал яхъ, зун атла къапанар гвайдав рахан, - лагьана, Музафар халу фида къапанар гвай чувуддин патав.

- Чан стха, - лугьуда ада, - кал за къачузвайди я. Ваз минет хьуй, ма и вад виш манат пулни, зун са кесиб итим я, дуьз алцума, алдатмиш тахьурай.

- Башуьсте - башуьсте, дайи, - жаваб гана къапанарин иесиди.

- Гьала кал къапанар! - гьарайна Музафара кал кьуна акъвазнавай муьштерийри.

Атайбур вичин танишар тирди чир хьайи къапанар гвай чувудди кал лап "дуьзба-дуьз" алцумда.

Кал къачур муьштерийрихъ галаз вичин савда хьувуна, Музафар халу хьфида.

Вил ягъай къапанар гвайдаз аквада хьи, кал вичин танишир хутахзава.

- Ара! Ара! - эвер гана къапанар гвайда.

- Ана гьик хьана, къачуначни кал?

- Къачуна, ваз акъазвачни хутахзавайди? - жаваб гана кал къачурбуру.

- Яда, а дагьвиди заз кал вичи къачузвайди я лагьанай эхир. Аниз килигна за калин заланвал са пудкъад килодин артухарнай. Ада заз табна ман? - тажуб хьана къапанар гвай чувуд.

Серсер хьана, пагь атлана амукьай кал къачурда веревирд ийиз башламиш-

- Я тха, вуна а язухдал вучиз нажах илигнава? Адан тахсир вуч я?

- Валлагь, зазни адан гьайиф къевезва. Амма, чехи хьайила, адак тахсир акатнава. Патавай физвай рекье-хуьле авай дагьвиар, къевез, адан сериндик ацукьзава. Виликдай абур зи къвализ илифзавайди тир...

Ихьтин жаваб ван хьайила, заз хьлагдай гаф амукьнач...

"Аллагьди

ихтияр гузвач"

Ватандин Чехи дяведин йисара зи ими Зейнидин Самур дередин районара алакьа хуьн патал къвалахзавай къуллугьчи тир. Ийизвай кар гзаф важиблу хьуниз килигна, адаз бронь гана, фронтдизни тухваначир. Югьди-ийфди, вичив вуганвай женгинин винтовкани гваз, вичи лугьуз хьайивал, ам "тилифундин линайра" жедай.

Зи рикел хьсандиз алама, садра амчи къвалерин къилихъ галай тикриз - Пурар хев галайвал гьурчез фенай. Яргьи югьди живедин жигьирар къвачелай авуна, са сикл яна гваз хтанай ам. Хам алажна, сиклрен жендек къулан тарни кваз дуьм-дуьз пайна къве патал. Эрчи пад, клус-klusна, чуькьвенанай къажгьандиз.

Авунай вичевай са шурва! Чи къве хизандиз, гьелбетда, як лап тимил хьанай.

- Чапла падни гьа и сиклренди туширни, я ими? - хабар кьунай за.

- Бес гьик, чан хва, - ада вичини гьайиф чулгузвай хьиз акъазвай.

- Яз хьайила, и кит девирда а пай гадар вучиз авуна? - вичин гафни кукхунай кайваниди.

- Аллагьди сиклрен чапла пад недай ихтияр гузвач. Зи тахсир вуч я? Чун гьадан луклар я эхир, - вичин хивез "гунагь" къачуначир имиди.

- Я хванахва! - рахана Музафар. - Хьуредай ихтилатар я вибур. Къапанар гвайдини - чувуд, вунни - чувуд. За ваз гузвай кал ада пудкъад килодин заланар ийич эхир, къезилар авун мумкин я. Лутуди луту садрани алдатмишиз тадаиди туш!..

8-август - Виридуьньядин альпинизмдин югъ Дагълари жанлубур гуьзетзава

Шагьбала ШАГЬБАЛАЕВ

Альпинизм спортдин жуьрейрикай сад я. Альпинистри чпи масакла лугузза: "Ам спортдин жуьре туш, умуьрдин кьамат я". Агъзур версинилай артух тир Кавказдин дагъларин Къилин хребетдин 270 километрдин мензилар Дагъустандин сергьятрал гьалтзава: чи республикадин виридалайни къакъан куклуш Базар-дуьзюь дагъяз гьисабзава (4466 метр) Азербайжан Республикадихъ галаз сергьят агал жезвай Яру дагъдин къакъанвилел 4116 метр ала. Дагъларихъ галаз алакьала кьвалах, абурун тьебиат чи-

виклегвал республикадин ЦИК-ди грамотадалди кьейдна, амай альпинистриз "чухсагул" малумарна. 1938-йисуз Дагъустандин рагар-чархар муьтлуьгьардайбур Казбек дагъдин куклушрал хкаж хъана. Ватандин Чехи дяве башламиш хъунихъ галаз алакьалу яз альпинизмдин кьвалах акъваз хъана. Цуд йисарилай гуьгьуьниз дагъларин куклушрал хкаж хъунин спортдин жуьредик цийи гьерекат ахкатна. 1950-йисуз, Дагъустандин автономиядин 30 йис тамам хъуниз килигна, 51 касдикай ибарат десте Шалбуз дагъдин

"Базар-дуьзюь" твар алай лагерь тешкилна. Амма а лагерь яргьалди кардик хъанач.

Чпихъ тежриба авай альпинистар тир Къурбан Гъажиева ва Михаил Тимошина Кавказдин са къадар шартлар яратшнавай районра чпин пешекарвал хкажиз хъана. 1981-йисуз вад лагъай дережадин четинвал авай Яру дагъдин куклушдал хкаж хъун паталди Москвадай, Ленинграддай ва Киевдай альпинистар атанай (ам спортстменрин арада кьиле тухузвай СССР-дин 32-чемпионат тир). И чемпионатда дагъустанвияр тир М. Тимошина, М. Семеновад, А. Мирзаева спортдин мастервиллин твар къачуна.

Гъайиф хьи, алай вахтунда Дагъустандин сергьятра альпинистрин са лагерни авач. Амма

рун ва картаяр туюкьурунин месэла Кавказдин дяведин йисара (1849-йисуз) военный топограф, прапорщик С. Александрова гьиле къуна. Ам сифте яз Базар-дуьзюьдин куклушдал хкаж хъана ва ана 18 юкьуз ада дагъларин тьебиатдин кьетневилерал гуьзчивал кьиле тухвана. Яхцур йис ала тайла, винидихъ твар къунвай куклушдал ингилис альпинистар тир Елд ва Бейкер хкаж хъана. Дагъустандин альпинизмдин бине кутурди Абакар Гъажиев яз гьисабзава.

1935-йисан гатуз ДАССР-дин ЦИК-ди Советрин Дагъустандин 15 йис тамам хъуниз талуьк яз Базар-дуьзюьдал экъечлун паталди 13 касдикай ибарат тир десте тешкилна. Абурун арада пуд рушни авай. Чи альпинистри дагъдин куклушар муьтлуьгьарна. Им суварихъ галаз алакьалу лишанлу вакъиа яз гьисабна. Абакар Гъажиеван

куклушдал экъечина. Абурун жергеда Ахцегь райондин дагълух хуьрерай 13 рушни авай. Виклегвал къалурау альпинистриз СССР-дин сад лагъай дережадин махсус знакар ганай.

1952-йисалай Чехи-чай вацлун дереда альпинистрин

абур арадал гъун вахтунди истемишзава. Чи дереда виликрай хьиз альпинистрин лагерь кардик куктунайтла, спортдин и жуьредал машгул жез кланибурун жергеяр къалин жедай. Эхирдай лугуз кланзава: дагълари жанлубур гуьзетзава!

Африкадин куклуш муьтлуьгьарна

Табасаран райондин Гуьхрег хуьррай тир Аслан Гъажиагъаев "Чулав" континентдин виридалайни къакъан Килиманджародиз (гуьлелай 5895 метр къакъан) хкаж хъана.

Килиманджародиз хкаж хъун патал Аслана кьве вацра гъазурвал акуна. Тимирязевдин тварунихъ галай хуьруьн майишатдин академиядин ва Милли хатасувилин ва ихтияррин РАНХиГэС институтдин выпускникди июлдин вацра цудалай гзаф сефerra 10-13 километрдииз зверна ва вичи-вич 10 кг-дин яхунарна.

Чин гъазурайди - Дагъви ШЕРИФ

Муьжуьд лагъай гъалибвал

БОКС

Чи ватанэгъли **Максим ДАДАШЕВ** Лос-Анджелесда пешекарвиллин боксдай 8-сеферда гъалиб хъана. Бягьсинин 8-раундда ада мексиканви Хосе Марруфо клудна.

Максим Дадашев юниоррин арада Россиядин чемпион, ва са жерге маса акъажурин гъалибчи я. 2016-йисуз ам пешекарвиллин боксдай элячйна. 26 йис хъанвай Максим вич экъечлай муьжуьд бягьсинани гъалиб хъанва, абурукай ругуд - нокаутдалди.

Къудра Россиядин чемпион

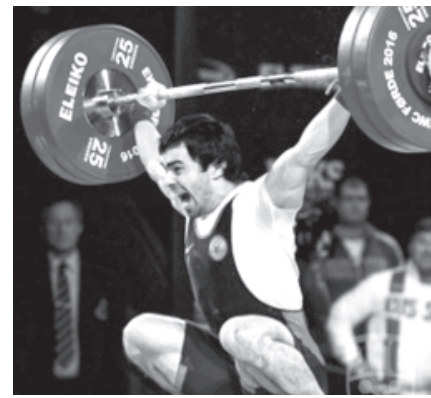
ЗАЛАН АТЛЕТИКА

Чи ватанэгъли, Хив райондин Захитрин хуьррай тир **Феликс ХАЛИБЕГОВ** Чебоксары шегьерда залан атлетикадай кьиле феий Россиядин чемпионатда гъалиб хъана.

Акъажурна Санкт-Петербургдай ва Москвадин патай векилвал авур пагъливанди 62 кг-дин заланвал авайбурун арада вири санлай 274 кг хкажна. Чемпионатдин гимидин медаль Москвадин областдин патай векил Павел Суханова къачуна ва 3-чкадиз Ульяновский областдай тир Олег Лаптев лайихлу хъана.

Захитивиди Россиядин чемпионатда къазанмишай вичин къуд

лагъай гъалибвал хсуси тренер Артур Абдулмежидоваз бахшна ва вичи векилвалзавай кьве регион-

дин, багъри Дагъустандин, хайи Хив райондин болельщикриз сагърай лугуззава.

Мад сеферда кумукьна

ФУТБОЛ

Россиядин футболдин лигадин къуд лагъай турда "Анжи" "Ростовдиз" кумукьна. Матчда анжах са тупяна, вични 19-декъикьада Россиядин вице-чемпионрин 2015/2016-йисарин сезондин форвард Владимир Дядюнина.

ва. 2016-йисуз гатун ял язавай вахтунда чемпионатдай "Легион" акъатнай.

- Дагъустандин чемпионатдай командаяр Россиядин пешекар футболдиз финал чна шадвалзава. Адет хъанвай чемпионатда ял язавай вахтунда чна Дагъустандин Кубок патал къугъунар тешкилна. Алай вахтунда акъажурин финали-

"Анжи" кумукьзава, болельщикар шехъзава ("Анжи" - "Ростов" къугъвазвай вахт)

Кьве вацра ял ягъайдалай къулухъ Футболдай республикадин чемпионат давам жезвайдакай хабар гузва региондин футболдин Федерациядин председателдин заместитель Ордаш Алиева.

Ада кьейд авурвал, "Анжи-2" Пешекар футболдин лигадиз экъечлун себеб яз и команда республикадин чемпионатдай акъатза-

стар тайнарнава. Абурун арада Каспийскдин олимпийский резервдин училище (УОР) ва Мегьарамдхуьруьн райондин "Леки" командаяр ава. Финалдин къугъунар сентябрдин юкьвара жеда, - хабар гана О.Алиева.

Ирид тур къугъвайдалай къулухъ турнирдин таблицада сифте чкадал УОР, адан гуьгьуьнал "Леки", "Хасавюрт" ала.

понеделник, 14 августа

РГВК
07.00 Время новостей. Итоги
07.50 **Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»**
08.30 Мультфильм
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Дерсу Узала»
11.05 Театр поэзии представляет...
12.05 «Служа Родине»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Вдохновение»
13.30 Д/ф «Россия на Черном море»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Верные сердца»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Голубая стрела»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Дагестан туристический. Маяки дружбы»
20.45 Д/ф «Классические герои неклассических войн»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/ф «Кавказцы в войнах России» 4 с.
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Оранжевые ерши»
02.25 Д/ф «Классические герои неклассических войн»
03.35 Х/ф «Завтрак у Тиффани»
05.25 Х/ф «Голубая стрела»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Ноедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Штрафник».
23.40 Четыре сезона в Гаване.
1.35 Х/ф «Не оглядываясь назад».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Не оглядываясь назад».
3.30 Ноедине со всеми.
4.25 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10, 8.35-8.41 Местное время. **Вести-Дагестан**
11:40, 14:40, 17:20, 20:45 Местное время. **Вести-Дагестан**
17.40 **Альма-матер.**
17.45 **«Голос Евразии» на канале ГТРК «Дагестан».** Гран-При «Другие берега» (Санкт-Петербург)
18.15 «Акцент».
5.00 Утро России.
9.00, 11.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Каменская».
14.00 Вести.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Гражданин Никто»
1.10 Украина. Операция «Мазепа».
2.20 Т/с «Василиса».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы».
0.35 Т/с «Десант есть десант».
2.30 Герои «Ментовских войн».
3.10 Лопита.
4.05 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.30 Давай разведемся! (16+).
14.30 Тест на отцовство. (16+).
16.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
17.05 Т/с «Женский доктор». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Женский доктор». (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор». (16+).
20.50 Т/с «Всегда говори всегда 5». (16+).
22.40 Любовь зла. (16+).
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Счастье по рецепту». (16+).
4.00 Комедия «За двумя зайцами». (16+).
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Детектив «Ночной патруль».
10.05 Х/ф «Перехват».
11.30, 14.30, 19.40 События
11.50 Х/ф «Перехват».
12.15 Х/ф «Разрешите тебя поцеловать... снова».
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»
16.55 Естественный отбор. Морская капуста.
17.50 Т/с «Ласточкино гнездо», 9 и 10 с.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Территория страха.
23.05 Без обмана». «Волшебный чай».
0.00 События. 25-й час.
0.20 Прощание. Людмила Гурченко.
1.10 Свадьба и развод. Никита Джигурда и Марина Анисина.
2.00 Х/ф «Тайны Бургундского двора». (Франция).
4.05 Д/ф «Тайны двойников».

ЗВЕЗДА

6.10 Д/ф «Легендарные флотоводцы Павел Нахимов»
7.20 Х/ф «Алый камень».
9.00, 13.00 Новости дня.
9.20 Д/ф «Титаник», 1 и 2 с.
10.00 Военные новости.
10.05 Д/ф «Титаник», 1 и 2 с.
11.25, 13.15, 14.05 Т/с «Опера. Хроники убойного отдела». Фильмы 16-20.
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с
19.35 Теория заговора». «Продовцы апокалипсиса»
20.20 Специальный репортаж
20.45 Д/с
21.35 Особая статья.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска».
0.00 Звезда на «Звезде с А. Стриженовым».
0.45 Х/ф «Свидание на Млечном пути».
2.40 Х/ф «Мой друг Иван Лапшин».
4.40 Д/ф

вторник, 15 августа

РГВК
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильм
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Завтрак у Тиффани»
11.40 Д/ф «Кавказцы в войнах России» 4 с.
12.50 «Дагестан туристический. Маяки дружбы»
13.10 Д/ф «Классические герои неклассических войн»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Посеяли девушки лен»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Кто смеется последним»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрци ва агьлу»

19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подобности»
20.50 В/ф «Счастливы тот, чье помнит будет имя»
21.30 «Профессионал»
21.55 «Правовое поле»
23.20 «Угол зрения»
23.50 Д/ф «Операция «Антитеррор» 6 с.
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Аьрци ва агьлу»
01.35 Т/с «Оранжевые ерши» 16 +
02.25 В/ф «Счастливы тот, чье помнит будет имя»
02.55 Х/ф «Воздушные приключения»
05.10 «Правовое поле»
05.35 Х/ф «Кто смеется последним»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Ноедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Штрафник».
23.40 Четыре сезона в Гаване.
1.25 Х/ф «Влияние гамма-лучей на лунные маргаритки».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Влияние гамма-лучей на лунные маргаритки».
3.30 Ноедине со всеми.
4.25 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10, 8.35-8.41 Местное время. **Вести-Дагестан**
09.00 «Турчидаг» (на лакском языке)
11:40, 14:40, 17:20, 20:45 Местное время. **Вести-Дагестан**
17.40 **Республика.**
17.55 **Российские силы в Кизляре.**
18.15 **«Голос Евразии» на канале ГТРК «Дагестан».** Гран-При «Снимается кино» (Санкт-Петербург)
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Каменская».
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Гражданин Никто»
1.10 Т/с «Защитница».
3.05 Т/с «Василиса».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы».
0.35 Т/с «Десант есть десант».
2.30 Суд присяжных: Главное дело.
4.05 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.30 Давай разведемся! (16+).
14.30 Тест на отцовство. (16+).
16.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
17.05 Т/с «Женский доктор». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Женский доктор». (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор». (16+).
20.50 Т/с «Всегда говори всегда 5». (16+).
22.40 Любовь зла. (16+).
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Не уходите».
4.15 Комедия «Отцы и деды». (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Доктор И...
8.35 Х/ф «Найти и обезвредить».
10.20 А.Смирнов. Клоун с разбитым сердцем.
11.30, 14.30 События.
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.40 Мой герой. Сергей Проханов.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»
16.55 Естественный отбор. Манная крупа.
17.50 Т/с «Ласточкино гнездо», 11 и 12 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Невесты-попрошители
23.05 Прощание. Андрей Миронов.
0.00 События. 25-й час.
0.20 Х/ф «Джинн».
4.00 Тайны нашего кино». «Кавказская пленница».

ЗВЕЗДА

6.00 Детектив.
6.30 Х/ф «Сельский врач».
9.00, 13.00 Новости дня.
9.15 Особая статья.
10.00 Военные новости.
10.05 Особая статья.
10.45 Специальный репортаж.
11.25, 13.15, 14.05 Т/с «Опера. Хроники убойного отдела». Фильмы 21-23.
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с
19.35 Легенды армии с Александром Маршалом. Зоя Космодемьянская.
20.20 Теория заговора.
20.45 Улика из прошлого». «Благодатный огонь»
21.35 Особая статья.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска».
0.00 Звезда на «Звезде с А. Стриженовым».
0.45 Х/ф «Без видимых причин».

среда, 16 августа

РГВК
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрци ва агьлу»
07.50 Мультфильм
08.45 Д/с «Сокровищница Дагестана»
09.00 Х/ф «Воздушные приключения»
11.40 «Угол зрения»
12.00 Д/ф «Операция «Антитеррор» 6 с.
12.50 «Правовое поле»
13.20 «Профессионал»
13.50 В/ф «Счастливы тот, чье помнит будет имя»
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Опасные гастроли»
16.50 Х/ф «Очередной рейс»
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»

19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.50 Д/ф «Неизвестные герои необъявленной войны»
21.30 «Память поколений»
21.55 «Правовое поле»
23.20 Д/ф «Кавказцы в войнах России» 4 с.
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
01.35 Т/с «Оранжевые ерши» 16 +
02.20 Д/ф «Неизвестные герои необъявленной войны»
02.55 Х/ф «Золотая симфония»
04.30 «Память поколений»
04.45 Магомед Гаджиев

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Ноедине со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Штрафник».
23.40 Четыре сезона в Гаване.
1.25 Х/ф «Приключения Форда Ферлейна».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Приключения Форда Ферлейна».
3.25 Ноедине со всеми.
4.20 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10, 8.35-8.41 Местное время. **Вести-Дагестан**
09.00 **Канал национального вещания «Даймохи» (на чеченском языке)**
11:40, 14:40, 17:20, 20:45 Местное время. **Вести-Дагестан**
17.40 **«Гимн любви».**
18.10 **Фильм о фильме.**
18.20 **«Голос Евразии».** Гран-При фестиваля Д/ф «Царица сердца». ГТРК «Дагестан».
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Каменская».
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Гражданин Никто»
1.15 Т/с «Защитница».
3.05 Т/с «Василиса».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухоморова».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы».
0.35 Т/с «Десант есть десант».
2.30 Суд присяжных: Главное дело.
4.05 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.30 Давай разведемся! (16+).
14.30 Тест на отцовство. (16+).
16.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
17.05 Т/с «Женский доктор». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Женский доктор». (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор». (16+).
20.50 Т/с «Всегда говори всегда 5». (16+).
23.35 6 кадров. (16+).
0.30 Детектив «Любить и ненавидеть. Шантаж».
4.30 Х/ф «Не ходите, девки, замуж». (16+).
5.50 6 кадров. (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.20 Доктор И...
8.55 Комедия «Будьте моим мужем».
10.35 Д/ф «Андрей Миронов. Баловень судьбы».
11.30, 13.00 События.
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.40 Мой герой. В.Глаголева
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
16.55 Естественный отбор.
17.55 Х/ф «Раненое сердце», 1 и 2 с.
19.40, 22.00 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.30 Линия защиты. Умереть и воскреснуть.
23.05 90-е. Голые Золушки.
0.00 События. 25-й час.
0.20 Х/ф «Охранник для дочери». (Польша).
2.35 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
4.20 Д/ф «Знаменитые соблазнительницы». Патрик Суэйзи».

ЗВЕЗДА

6.10 Д/ф «Легендарные полководцы. Михаил Скобелев»
7.05 Х/ф «Первый троллейбус»
9.00, 13.00 Новости дня.
9.15 Особая статья.
10.00 Военные новости.
10.05 Особая статья.
10.45 Теория заговора.
11.25, 13.15, 14.05 Т/с «Опера. Хроники убойного отдела». Фильмы 24-28.
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Крылатый космос. Стратегия звездных войн», 3 с. «Рождение «Бурана»»
19.35 Последний день. Н. Крачковская.
20.20 Специальный репортаж
20.45 Д/с
21.35 Процесс.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска».
0.00 Звезда на «Звезде с А. Стриженовым».

четверг, 17 августа

РГВК
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
08.00 Мультфильм
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.10 Х/ф «Зеленый фургон»
11.50 Д/ф «Неизвестные герои необъявленной войны»
12.55 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
13.35 «Память поколений»
13.50 Д/ф «Неизвестные герои необъявленной войны»
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Армия «Траяскузи»»
16.50 Х/ф «Хмурый Вангур»
18.30 Обзор газеты «Лакзикъат»

пятница, 18 августа

РГВК
07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
08.00 Мультфильмы
08.45 Д/с «Величайшие дворцы мира»
09.20 Х/ф «Великий Крузо»
11.20 Обзор газеты «Хакъикат» 12
11.30 «Пятничная проповедь»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Новедина со всеми.
13.20 Время покажет.
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Телеигра «Поле чудес».

РОССИЯ 1

08.07-08.10,8.35-8.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40,14:40,17:20,20:45 Местное время. Вести-Дагестан
18.00 Дагестан спортивный.
18.15 «Голос Евразии» на канале ГТРК «Дагестан». Литературная Кабардино-Балкария.
18.30 Вести-Дежурная часть.
5.00 Утро России.
9.00,11.00,14.00 Вести. Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Каменская».
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
17.40 Прямой эфир.
18.50 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Юморина.
23.15 Х/ф «Отпуск летом».
1.10 Т/с «Зачитница».
3.05 Т/с «Василиса».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00,10.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.20 Т/с «Лесник».
12.00 Суд присяжных.
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
16.00 Сегодня.
16.30 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
18.30 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Морские дьяволы».
0.40 Мы и наука. Наука и мы.
1.40 Поедем, поедим!
2.15 Суд присяжных: главное дело.
3.55 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
11.00 Мелодрама «Повороты судьбы». (16+).
18.00 Любовь зла. (16+).
19.00 Мелодрама «Гадкий утенок». (16+).
22.40 Любовь зла. (16+).
23.40 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Не могу сказать «прощай»». (16+).
2.15 Мелодрама «Нечаянная радость». (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.00 Тайны нашего кино. «Судьба резидента».
8.35 Х/ф «Возвращение резидента».
11.20 Х/ф «Конец операции «Резидент»».
11.30 События.
11.50 Х/ф «Конец операции «Резидент»».
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.10 10 самых... Скандалы с прислугой.
15.45 Детектив «Дело Румянцева».
17.50 Х/ф «Призрак на двоих»
19.40 События.
20.05 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Е. Андреева «Жена. История любви».
0.00 Комедия «Разрешите тебя поцеловать... на свадьбе».
1.55 Т/с «Пяро Агаты Кристи». (Великобритания).

ЗВЕЗДА

6.05 Научный детектив.
6.40 Х/ф «Мировой порень».
8.25 Х/ф «В стреляющей глуши».
9.00,13.00 Новости дня.
9.15,10.05, Х/ф «В стреляющей глуши».
10.00 Военные новости.
10.35 Х/ф «Стрелы Робин Гуда».
12.15 Х/ф «Горячая точка».
13.15 Х/ф «Горячая точка».
14.00 Военные новости.
14.05 Х/ф «Рысь».
16.10 Х/ф «Приказано взять живым».
18.00 Новости дня.
18.40 Х/ф «Женитьба Балзаминова».
20.30 Х/ф «Пираты XX века».
22.10,23.15 Х/ф «Берем все на себя».
23.00 Новости дня.
0.00 Х/ф «Правда лейтенанта Климова».
1.45 Х/ф «Подвиг Одессы».
4.30 Д/ф «Забронтовые разведчики».

суббота, 19 августа

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
08.00 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Фантастические мгновения Алексева»
09.20 Проект «Покорение» «Чтобы сохранить память о них... Наби Магомедов»
10.00 Х/ф «Первоклассница»
11.20 «Мой малыш»
11.50 Концерт «День Конституции 2017»
14.10 Спектакль Русского драматического театра «Спасти камер-юнкера Пушкина»
16.10 Мультфильмы

ПЕРВЫЙ

5.50 Россия от края до края.
6.00,10.00 Новости.
6.10 Россия от края до края.
6.55 Т/с «Три мушкетера».
8.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Играй, гармонь любимая!
9.45 Слово пастыря.
10.15 Неслужбный роман Людмилы Ивановой.
11.20 Смак.
12.00 Новости.
12.15 Идеальный ремонт.
13.15 Вокруг смеха.
15.00 Муз. фестиваль «Жара». Гала-концерт.
18.00 Вечерние новости.
18.15 Муслим Магомаев. Нет солнца без тебя...
19.20 Кто хочет стать миллионером?
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 КВН. Премьер-лига.
0.35 Х/ф «Идентификация Борна».
2.45 Х/ф «Чел!»
4.35 Модный приговор.

РОССИЯ 1

08.25 «Голос Евразии» на канале ГТРК «Дагестан». Д/Ф «Утись» («Храни-телия») Удмуртия.
11:20 Местное время. Вести-Дагестан.
5.15 Т/с «Без следа».
7.10 Живые истории.
8.00 Вести. Местное время.
8.20 Россия. Местное время.
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Юмор! Юмор! Юмор!
14.00 Вести.
14.20 Х/ф «Мой близкий враг».
18.00 Субботний вечер.
20.00 Вести.
20.50 Х/ф «Счастье по договору».
0.50 Комедия «Свадьбы не будет».
2.50 Т/с «Марш Турецкого 3».

НТВ

5.50 Ты супер!
8.00 Сегодня.
8.20 Устами младенца.
9.00 Готовим с Алексеем Зиминим.
9.25 Умный дом.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога.
11.00 Еда живая и мертвая.
11.55 Квартирный вопрос.
13.00 НашПотребНадзор.
14.05 Поедем, поедим!
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды...
17.00 Секрет на миллион. Ф. Киркоров.
19.00 Сегодня.
19.25 Т/с «Куба».
1.00 Экстрасенсы против детективов.
2.30 Суд присяжных: главное дело.
4.05 Т/с «Преступление будет раскрыто».
4.50 Муслим Магомаев.

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.25 Мелодрама «Не могу сказать «прощай»». (16+).
10.10 Детектив «Любить и ненавидеть. Королевский сорняк». (16+).
14.15 Мелодрама «Нечаянная радость». (16+).
18.00 Любовь зла. (16+).
19.00 Мелодрама «Была тебе любимая». (Россия - Украина). (16+).
22.50 Д/ф «Женщины со сверхспособностями». (16+).
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Привидение». (США). (16+).
2.55 Комедия «Женатый холостяк». (16+).
4.40 Т/с «Доктор Хаус». (16+).
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.30 Марш-бросок.
5.55 АБВГДейка.
6.25 Х/ф «Остров сокровищ».
8.10 Православная энциклопедия.
8.35 Д/ф «Екатерина Савинова. Шаг в бездну».
9.30 Х/ф «Обыкновенный человек».
11.30 События.
11.45 Детектив «Пять минут страха».
13.25 Х/ф «Замуж после всех».
14.30 События.
14.45 Х/ф «Замуж после всех».
17.25 Х/ф «Опасное заблуждение».
21.00 События.
21.15 Право голоса.
0.30 Бильярд на шахматной доске.
1.05 90-е. Голые Золушки.
1.55 Прощание. Андрей Миронов.
2.45 Д/ф «Смерть на съемочной площадке».
3.50 Т/с «Инспектор Льюис»

ЗВЕЗДА

5.20 Х/ф «Царевич Проша».
7.10 Х/ф «Женитьба Балзаминова».
9.00,13.00 Новости дня.
9.15 Легенды цирка с Эгардом Запашным. Мартин Лейси.
9.40 Последний день. Н. Крачковская.
10.30 Не факт!
11.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
11.50 Улика из прошлого. Макавский.
12.35 Специальный репортаж
13.15 Д/с «Секретная папка». «Тайна обороны Крыма. 170 дней в осаде».
14.00 Х/ф «Юность Петра».
17.00,18.25 Х/ф «В начале славных дел».
18.00,23.00 Новости дня.
18.10 Задел! с Н. Петровым
20.10 Х/ф «Гусарская баллада»
22.05 Т/с «Клуб самоубийц, или Приключения титулованной особы», 1-3 с.
23.15 Т/с «Клуб самоубийц, или Приключения титулованной особы», 1-3 с.

воскресенье, 20 августа

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 «Мой малыш»
07.45 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Х/ф «Вершины не спят»
10.20 Концерт «Музыкальный майдан»
12.10 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
12.40 Х/ф «Две жизни»
13.30 Концерт Зайнаб Абсаматовой
16.00 Мультфильм
16.10 Х/ф «По секрету всему свету»

ПЕРВЫЙ

6.00,10.00,12.00 Новости
6.10 Х/ф «Дядя Ваня».
8.15 М/с «Смешарики. Пинкод»
8.25 Часовой.
8.55 Зорьков.
10.10 Непутевые заметки.
10.30 Честное слово.
11.10 Пока все дома.
12.15 Фазенда.
12.55 Теория заговора.
14.00 К юбилею режиссера. «Поле притяжения Андрея Кончаловского»
15.00 Х/ф «Белые ночи почтальона Алексея Тряпицына».
16.55 Большой праздничный концерт, посвященный 105-летию Воздушно-космических сил РФ.
19.00 Три аккорда.
21.00 Время.
21.30 Голосающий КиВиН.
0.40 Х/ф «Другая Бовари».
2.30 Х/ф «Плохая медицина»
4.20 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

5.00 Т/с «Без следа».
7.00 М/с «Маша и медведь».
7.30 Сам себе режиссер.
8.20 Смехопанорама.
8.50 Утренняя почта.
9.30 Сто к одному.
10.20 Местное время. Вести - Москва. Неделя в городе.
11.00 Вести.
11.20 Семейный альбом. К юбилею И. Скобцовой.
12.05 Т/с «Время дочерей».
14.00 Вести.
14.20 Т/с «Время дочерей».
20.00 Вести.
21.45 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым.
0.15 Х/ф «Глянец».
2.50 Х/ф «Искушение».

НТВ

5.00 Т/с «2,5 человека».
5.50 Ты супер!
8.00,10.00,16.00 Сегодня.
8.20 Лотерея «Счастливые утро».
9.25 Едим дома.
10.20 Первая передача.
11.00 Чудо техники.
11.55 Дачный ответ.
13.00 НашПотребНадзор.
14.05 Поедем, поедим!
15.05 Своя игра.
16.20 Следствие вели...
18.00 Новые русские сенсации.
19.00 Сегодня.
19.25 Т/с «Ментовские войны».
23.10 Ты не поверишь!
23.55 Экстрасенсы против детективов.
1.20 Х/ф «Ко мне, Мухтар!»
3.00 Судебный детектив.
4.05 Т/с «Преступление будет раскрыто».

ДОМАШНИЙ

6.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.00 Мелодрама «Привидение». (16+).
10.30 Х/ф «Ворожея». (16+).
14.20 Мелодрама «Гадкий утенок». (16+).
18.00 Любовь зла. (16+).
19.00 Мелодрама «Провинциальная муза». (16+).
23.00 Д/ф «Женщины со сверхспособностями». (16+).
0.00 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Была тебе любимой». (16+).
4.15 Мелодрама «1001 ночь». (16+).
5.50 6 кадров. (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.40 Х/ф «Два капитана».
7.30 Фактор жизни. А. Гусарова.
8.05 Тайны нашего кино. «Ширли-Мерли».
8.35 Х/ф «Горбун».
10.40 Барышня и кулинар.
11.20 Петровка, 38.
11.30 События.
11.45 Детектив «Дело Румянцева».
13.45 Смех с доставкой на дом.
14.30 События.
14.45 Советские мафии. Дело мясников.
15.35 Советские мафии. Демон перестройки.
16.20 Прощание. Александр Абдулов.
17.05 Х/ф «Свой чужой сын».
20.40 Х/ф «Дилетант».
0.20 События.
0.35 Х/ф «Возвращение резидента».
3.15 Х/ф «Конец операции «Резидент».

ЗВЕЗДА

5.50 Х/ф «Ветер Надежды».
7.20 Х/ф «Пираты XX века».
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25 Служу России.
9.55 Военная приемка.
10.45 Детектив.
11.10 Код доступа. Фидель Кастро.
12.05 Специальный репортаж
12.25 Теория заговора.
13.00 Новости дня.
13.15 Научный детектив.
13.35 Т/с «Подставка», 1-4 с.
18.00 Новости. Главное.
18.45 Д/с «Легенды советского сыска. Годы войны».
20.20 Д/с «Незримый бой».
22.00 Прогнозы.
22.45 Фетисов.
23.35 Х/ф «Юность Петра».
2.20 Х/ф «В начале славных дел».
5.05 Д/ф «Прекрасный полк. Матрена».

КУЛЬТУРА С 14 ПО 20 АВГУСТА

ПОНЕДЕЛЬНИК
7.00 Евроньюс.
10.00,15.00,19.30,23.20 Новости культуры.
10.20 Х/ф «Почти смешная история».
12.50 Д/ф «Германия. Замок Розенштайн».
13.20 Черные дыры. Белые пятна.
14.00 Н. Римский-Корсаков. Симфонические картины из опер.
14.50 Д/ф «Древо жизни».
15.10 Х/ф «Шуми городок».
16.20 Д/ф «Петр Алейников».
17.00 Х/ф «Два капитана»
18.15 Д/ф
19.15 Спокойной ночи, малыши!
19.45 Черные дыры. Белые пятна.
20.25 Д/с «Метроном. История Парижа».
21.20 Толстые», ч. 5. «Софья Андреевна-младшая.
21.45 Т/с «Коломбо». «Берегите свои зубы».
23.35 Х/ф «Два капитана», 1 с. «Старые письма».
0.45 Д/с «Веселый жанр невеселого времени».

СРЕДА

6.30 Евроньюс.
10.00,15.00,19.30,23.20 Новости культуры.
10.20 Т/с «Коломбо».
11.55 Д/с
13.05 Сказки из глины и дерева. Богородица игрушка.
13.20 Черные дыры. Белые пятна.
14.00 Произведения для фортепиано
14.40 Д/ф «Трогир. Старый город. Упорядоченные лабиринты».
15.10 Толстые», ч. 6. «Александра Львовна.
15.35 Д/с «Метроном. История Парижа».
16.30 Эрмитаж.
17.00 Х/ф «Два капитана», 3 с. «Катин отец».
18.30 Д/с «Веселый жанр невеселого времени».
19.15 Спокойной ночи, малыши!
19.45 Черные дыры. Белые пятна.
20.25 Д/с «Метроном. История Парижа».
21.20 Толстые», ч. 7. «Александра Львовна.
21.45 Т/с «Коломбо». «Убийство в Малибу».
23.35 Х/ф «Два капитана», 2 с. «Татаринины».

ЧЕТВЕРГ

6.30 Евроньюс.
10.00,15.00,19.30,23.20 Новости культуры.
10.20 Т/с «Коломбо».
11.55 Д/с
13.05 Сказки из глины и дерева. Каргопольская глиняная игрушка.
13.20 Черные дыры. Белые пятна.
14.00 М. Мусоргский. «Картинки с выставки».
14.40 Д/ф
15.10 Толстые», ч. 7. «Алексей Николаевич.
15.35 Д/с «Метроном. История Парижа».
16.30 Эрмитаж.
17.00 Х/ф «Два капитана»
18.15 Д/ф
19.15 Спокойной ночи, малыши!
19.45 Черные дыры. Белые пятна.
20.25 Д/с «Метроном. История Парижа».
21.20 Толстые», ч. 8. «Большая династия.
21.45 Т/с «Коломбо». «Кого убила капля никотина».
23.10 Д/ф «Томас Кук».
23.35 Х/ф «Два капитана», 4 с. «Дневник штурмана».
0.50 Д/с «Веселый жанр невеселого времени».

ПЯТНИЦА

6.30 Евроньюс.
10.00,15.00,19.30,23.00 Новости культуры.
10.20 Т/с «Коломбо».
11.50 Д/ф «Тихо брате».
11.55 Д/с «Сигналы точного времени».
12.25 Д/ф «Братья Стругацкие. Дети полудня».
13.05 Сказки из глины и дерева. Филимоновская игрушка.
13.20 Черные дыры. Белые пятна.
14.00 Д. Шостакович. Симфония 10.
15.10 Толстые», ч. 8. «Большая династия.
15.35 Д/с «Метроном. История Парижа».
16.30 Эрмитаж.
17.00 Х/ф «Два капитана»
19.20 Д/ф «Эрнст Резерфорд» (Украина).
19.45 Большая опера.
21.30 Искатели. «Сокровища Радзивиллов».
22.15 К 70-летию Б. Такарева. Острова.
23.15 Х/ф «Два капитана», 5 с. «Бороться и искать», 6 с. «Найти и не сдаваться».
1.40 М/ф «Мена».

СУББОТА

6.30 Евроньюс.
10.00 Лето Господне. Преображение.
10.35 Х/ф «Назначение».
12.00 Д/ф «Мария Миронова. Да, я царица!»
12.45 Д/ф «Легендарные лемуры Мадагаскара».
13.30 Оркестр будущего и Ю. Башмет в Большом зале консерватории.
15.10 Х/ф «Дом, милый дом».
16.15 Кто там...
16.45 Большая опера.
18.20 По следам тайны. «Загадочные предки человечества».
19.10 80 лет со дня рождения А. Вампилова. Больше, чем любовь.
19.50 Х/ф «Сын».
21.20 Д/ф «Слепок судьбы».
22.05 Муслим Магомаев. Шлягеры XX века.
23.25 Х/ф «Мари-Октябрь».
1.05 Д/ф «Легендарные лемуры Мадагаскара».
1.50 М/ф «Конфликт».
1.55 По следам тайны. «Загадочные предки человечества».
2.40 Д/ф

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Евроньюс.
10.00 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым.
10.35 Х/ф «Сын».
12.00 Легенды мирового кино. Л. Харитонов.
12.30 Международный фестиваль циркового искусства в Монте-Карло.
13.20 Д/ф «Глухаринные сады».
14.00 Спектакль «Раймонда»
16.10 Пешком... Москва парковая.
16.40 85 лет со дня рождения В. Аксенова.
17.25 Х/ф «Добро пожаловать, или Посторонний вход воспрещен».
18.35 Золотая коллекция «Зима-Лето».
21.05 Д/ф «Монололы режиссера».
22.05 Спектакль «Дядя Ваня».
0.30 Х/ф «Назначение».
1.55 Искатели. «Сокровища Радзивиллов».
2.40 Д/ф

РАДИО

ИСЛЕН, 14-АВГУСТ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.35 «Хажамжам».
САЛАСА, 15-АВГУСТ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.30 «Карчи Дагустан».
АРБЕ, 16-АВГУСТ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.30 «Девирар».
ХЕМИС, 17-АВГУСТ
12.10 «Дагустан». Хабарар
Газетин обзор
12.30 «Вахт ва жельялар».
ЖУЬМЯ, 18-АВГУСТ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.30 «Исламдин сес».
КИШ, 19-АВГУСТ
10.43 «Вафтедин нейтияр»
10.50 Концерт.
ГЬЯД, 20-АВГУСТ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

“Куьре” гафунин бине гынай я?

Тарих

Ариф РУСТАМОВ, Сулейман-Стальский райондин Ичинрин хуьруьн имам, арабист

Къенин юкьуз Куьре округдин меркездикий гьар жуьредин фикирар ава. Тарихдиз вил веъейла сур делилри къалурзавайвал, округдин меркез гьамиша са чкадикий хьанвач. Жув арабист яз, зун вилик девирра араб члалал теснифнавай, тукьурнавай ктабрихъ, члаларихъ, макъалайрихъ къекъевезва, абур за лезги члалаз таржума ийизва.

Чехи бубайрилай агакънавай лугьунрай малум жезвайвал, вилик девирра Лезгистанда Куьре (Кура) лугьудай шегьер хьана. Тарихдин бязи чешмеири шагьидвалзавайвал, Хив райондин Цналрин патав виликдай Кура лугьудай хуьр гвай. Чехи бубайри твар къунвай Кура шегьер и хуьрухъ галаз алакьалу хьунни мумкин я.

Тарихчи Вадим ВЕЛИБЕГОВА къейдзавайвал, Курада алай вахтундани ажайиб къвет амалда. Ана са шумуд къвал ва къвалерикай сана ацукьдай чкаярни галаз къванцикай гьазурнавай стол ава. Чи фикирдалди, им виликан хаталу вахтара махсус штаб хьиз хийир къачузвай чка тир.

Гьасан АЛКЪВАДАРИДИН “Асари Дагъистан” ктабда къенва: “Курада куьгьне къелейрин гелер ама”. Али АКУШИНСКИЙДИ араб члалал къенвай “Фаргъ Асари Дагъистан” ктабда ихьтин келимаяр ава (мана): “Ирид лагъай асирда Дагъустандиз атай арабрин къушунрин регьбер Абу Муслима Пайгъамбардин

ими Абасан веледрикай сад Кура хуьре, садни Дербент шегьерда халифар яз тайинарна”. Вилик девирра шариатдин къанунар къиле тухун патал халифар (чкадин гьакимар) тайинарзавай ва гьар са халиф анжах меркезда яшамиш жезвай. Али Акушинскийдин ктабдай малум жезвайвал, ирид лагъай асирда Куьре вилайтдин меркез Кура тир.

Алай вахтунда Кура хуьруьн куьгьне сурара халифдин сур ама ва а чка къетленди яз гьисабзава.

Гьасан Алкъвадариди “Асари Дагъистан” ктабда ик хьизва (мана): “Курада халифдин шейзрикай са къвачин къаб къетленвилелди хуьзва”. Курада ирид лагъай асирда хьайи халифдин къвачин къаб хуьзвайдакай XIX асирда Гьасан Алкъвадариди лугьузва. Мадни, арифдарди вичин “Жирабул ал мамнун” ктабда къхизва: “Фи къаряти Алкъадар мин нагъият Кура мин вилайяти Дагъистан”. Таржума: “Алкъвадрин хуьре, Куьре пата, Дагъустан вилайтда”.

Заз Курадин (Куьре) твар къунвай араб (аджам) къынрал къенвай члалар авай чешмеяр жагъана. Абурун таржумаяр за къелзавайбурун фикирдиз гьизва:

Аллагъди абад авурай
Чахъ авай къази, эфенди.
Эхиратди шад авурай,
Аллагъ чал рази, эфенди.

Курада, Табасаранда,
Я гьич дагъда, я аранда,
Хиял жеч хьи садан чанда,
Ражанвал рази, эфенди.

Халифдин сур. VII асир.

Маса чешмеда ихьтин цларар ава:

Гьахъдин гьисаб гьилевай,
Диван хандин къвалевай,
Адил диван гьилевай
Курадин султан, Эфенди.

Гъилин хатларин са къватгалда ик хьенва:

И фана дуьньяда жедай къван
Халик Зул Жалалдин къадар
Таб туш хьи, таб авуртла я зун
Чи гьал-агьвал баян авун я
тагъкъикъ.

Чи Кура агъалидиз мунасиб
Дилбераз лугьур чи макан
Саилдиз жедач хьи вун я чир...

За ваз лугьун са члал,
Базардавай чар я, Зуьгьре.
За вугай твар ала вал
Ажеб масан твар я, Зуьгьре.

Сад Аллагъди гана ваз пай,
Кура магъалда жеч ви тай,
Фирдаус женнетда авай
Гьуьруьдиз ухар я, Зуьгьре.

Зи фикирдалди, чи члала авай “Куьре” гаф винидихъ гьанвай делилра, чешмеяра вичикай ихтилат физивай Кура хуьр сеbeb яз арадал атанва.

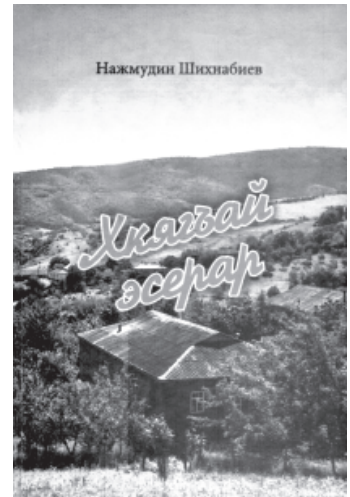
Чехи бубайрилай агакънавай лугьунрай мадни малум жезвайвал, Курадин патав суддин къарар къилиз акъудзавай, дуван ийизвай махсус майдан гвай. Исятда а чка тайинарун четин месэла я. Генани гьайиф къевезвай кар ам я хьи, Курада авай мисклиндин тарих къенвай къванцелай са затни къелиз жезмач (гьар са хуьре мисклиндин цла хуьруьн тарихдикий къейдер авунвай къван авайди я - авт.къейд). Гьавадин мишекъат шартлар сеbeb яз, адал авунвай къинар михьиз терг хьанва. Гьа ик, чи тарих чи гьилерай акъатзава. И кар фикирда къуна, за жуван вилик Лезгистанда авай вири хуьрериз фена (инсанар яшамиш тежжезвай хуьреризни), анра авай мисклинрин цлара авай тарихдикий къейдер къенвай къванерин шиклар яна, къинар лезги члалаз таржума авуна, къилдин къватгал гьазурдай макъсад эцигнава.

Критика ва библиография Гьикаятчидин алемдиз сиягьат

А.ГЪАЖИМУРАДОВ

Ватандин дяведин четин йисарилай гьуьгьуниз, вичин буба амачиз, дидедин буба Алимйирзедин тербиядик кваз, муаллимвиле пеше хьана, ДГУ-да чирвал къачур шихидхуьруьнви ШИХНАБИЕВ Нажмудина къени муаллимвиле къвалахзама.

Ам художественный эсерар теснифзавай кас язни малум я. Къелзавайбурув адан 5 ктаб агакънава. Чи гьиле эхиримжи “Хкъягъай эсерар” ава. (Махачкъала, “Мавел” 2017).

Ана 3 повестни 22 гьикая гьатнава. Пуд гьикая аялар патал къенвайбуру я.

Авторди гьар са эсерда яшайишда вичин рикел гел тур агьвалат, вакъиа къелзавайдан вилик гьизва. Вичиз акъазвай гьал веревирд ийиз, хийир-зиян къелзавайдави алцумиз тазва. Гьа им художественный эсердин къуватлувални я, автордин усатдвални.

Ктаб ачух жезвай “Куьредин билбил” повестда авторди, хуьтлелай гьуьгьуниз къведай гьуьзел гатфар хьиз, Октябрдин революциядилай къулухъ уртах зегьметди ашкъида туна къвалахзавай халкъдин яшайиш, бубайрин адетралди цийи уьмуьрдал элячзавай жегьилрин - Исмайилан, Абумислиман, Эспетан, Идрисан къаматар ачухарнава.

“Багъдадин саил” гьикаяда къецепатан уьлквейра журналист тир Девришбегал Багъдада, базардин цлахъ, картондин ишикрикай раснавай дехмеда ксуз-къарагъиз, кеменчадихъ гьа-

лаз язух къведай аваздалди, вилерал накъвар алаз, араб члалал манийралди вичин хизан, къвал терг хьанвайдакай, вичиз багърияр кучуддай къисметни тахъайдакай, ара-ара лезги члалални перешан манияр лугьузвай къуьзуь кас гьалтна. Ам Айишат бадеди фикир авурвал, гьа и журналистдин бубадин буба жезва.

Ада журналистдиз вич дяведа есирда гьатайдакай, вичив Дагъустан немсери чилив сад авуна лугьур хабар агакъаруникай... Багъдада хъхъай хизанни, къвалюьгни американлуьри анал вегьей бомбайри тар-мар авуникай - ихтилатзава ва хайи хуьруьз жезва.

Дидед члала хкана ам Ватандиз, Са нин ятла хаинвиле йихт авур.

Яд инсандин, белки хайи Ватанда Хайи дидед хурухда са йиф такур.

Аялар патал тир “Гъевечи къисасчи” гьикаяда Ватандин азадвал патал женгера Чапаева къалурай игитвилерикай члехибур ийизвай суьгьбетар аялри хушдиз къабулзава, хуьре Чапаеваки кино къалуруни абур генани шадарзава. Экраңдал Чапаев акур аялрин гевес мадни хкаж жезва. Амма, душмандин гуьлле галукъна, Чапаев це батмиш хьуниқди, 1-классда къелзавай Кериман пер хазва. “И кино дуьзди туш! Чапаев рекъидайди туш!” - гьарай акъатзава шел къанвай Керимай...

Гьа ик Нажмудин Шихнабиеван эсерра вичин тайин девир ва гьакъикъат ава...

Писателдин члал къешенгди, халкъдин камаллу келимайралди девлетлуди я. Ингъе бязи мисалар:

Ашукъ хьанвайбурув ишарайрин члал жеда.

Далдамчийрин лутувал шадвиле галаз алакьалу я.

Дидеде веледдин дертни къезиларда, шадвални артухарда.

Инсанперес пешекарвал духтурвал я.

Кланвал девлет я: я гуз, я къачуз тежедай.

Игитдин уьмуьр девирдин тарих я.

Йийдай кар тади къачиз ая.

Вилериз такъазвайдини риклиз аквада.

Дуьнья ктабрай чир жедач...

Мезелияр

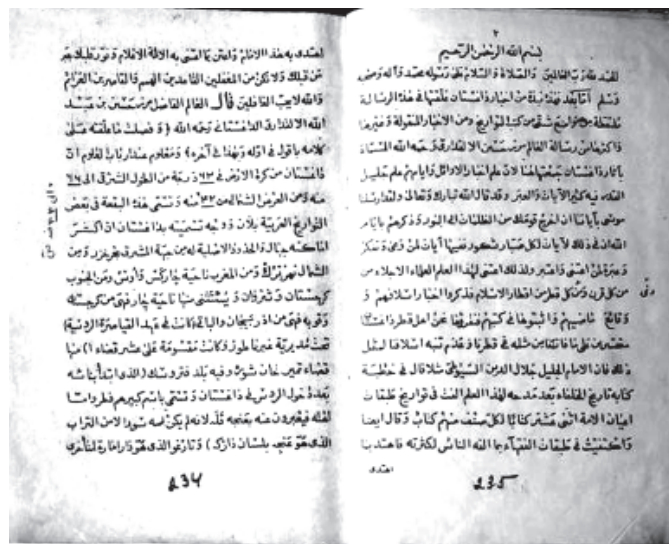
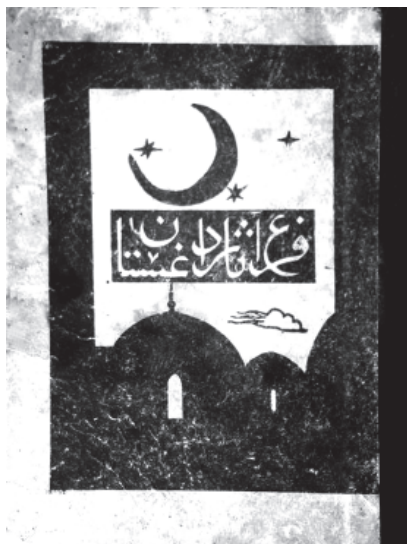
Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

Июндин эвел къилер. Къве къунши сад-садал гьалтна. Жузунар-качузунар хьана, вун гьик я лагъана, хабар къурла, “валлагъ, кефияр авач” - жаваб гана сада.

- Вучиз, я стха, вуч хьана?
- За ваз лугьун гьик ийин?
Ваз веъ авайди яни ядай?! - жузуна тадиз ада.
- Ваъ.
- Акъ ятла за авайвал лугьуда.
Я сивиз къейди, зун хьсанзавайди я, хьанвай затни авайди туш. Амма хьсанзава лугьуз жез-

ваче, тадиз веъ ягъиз, куьмек гуз ша лугьуз гьавалат жезва, аман атлуда ахпа...

* * *
Бугьурди, бугъ ягъиз, ван тунва куьчеда. Кекъ ягъиз, чил къадгьуниз, руг тунва. Мягьтел хьанва адал бици Бацил. Ада бадиз лугьузва:
- Ба, и бугур данадикий хьанвайди яни?
- Эхъ, къве йисан вилик бици, иер дана тир.
- Ю-у! Акъ ятла къве салай закайни бугур жедайди я ман?!
- Гьика, я хва?!
- Муаллимди тарсуна заз “Дана!” лагъанвайди я.

А.Акушинскийдин “Фаргъ Асари Дагъистан” ктаб

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрдиз регистрацيا авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди тукъуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элькъена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЪМЕДОВ
65-13-55

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН СОВЕТНИК
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЪАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
Э. ШЕРИФАЛИЕВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 15.00

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 8379

Ⓜ - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуру я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуру къелрай **НАШИ РЕКВИЗИТЫ:**

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Цийи ктабар

Чаз гъамиша герек я!

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

И йикъара чи гъилиз са шумуд автордин макъалайрикай ибарат "Эллериз къадир хъайитла..." твар алай ктаб атанва. Ам гзаф гуьрчегдиз тукъуьрнава, ишлемишнавай чар, рангар михъибур, виле акадай икьибур я. Гъавилляй ада къелзавайдан фикирни вичел желбзава. Квекай я цийи ктаб?

"Эллериз къадир хъайитла..." къил ганвай макъала (автор-твар-ван авай журналист-публицист **Абдулафис ИСМАИЛОВ**) чи газетдин 2016-йисан 43, 44 - нумрайриз акъатнай. Ана авторди чи халкъдин арадай алай девирда акъатнавай зурба регъбер, тешкилатчи, общественно-политический деятель, халкъдин хва ва арха Имам Музамудинович Яралиеван зурба бажарагъдиз, адан халкъ руьгламишзавай, сад-садав агудзавай, идалди гъар са кас къуватлу ва къудратлу ийизвай крариз, алахъунриз ва алакьунриз баянар ганвай, вичин фикирар лагъанвай. Макъалада, куьрелди лугъун хъайитла, Имам Музамудинович чи халкъдин алай аямдин Шарвили тирди къетлендиз къейднава.

Амма, тебии кар я, гъар са игитдиз адал пехилбурни, ачухдаказ ва я чинебадаказ душманвал ийиз алахънавайбуруни жедайди я. Къакъан рагарал да-тана ракин нурарихъ галаз са-

нал рагуьл циферни, къайи муркларни жедайди чаз чида. Имам Музамудиновични гъакл я.

Хаталуди жувандаз "жуванбурукай" ам маса гуз, усалариз алахъдайбуру - чулав, пичли руьгъер, пехил риклер хкатун я.

Арифдар Стлал Сулеймана гъавилляй лагъайди я:

Гъуьруьят хупл хъсан затл я, Эллериз къадир хъайитла. Дугъриданни, масан затл я, Муштеридиз чир хъайитла...

Им гъевечи зенд туш. Лезги-яр уях хъуниз, гъеле Гъажи Давуд, Фетали-хан хътин регъберилай гатлунна, Ярагъ Мегъамед, Алкъвадар Гъасан, Къуьчхуьр Саид, Етим Эмин хътин арифдаррини эвер ганай. Амма...

Аллагъдиз шукур, Имам Яралиев, Агъед Агъаев хътин къенин аямдин камалгъилири къил кутуналди арадал гъайи "Шарвили" суварин (эпос къватл хъувурбуру - Забит Ризванов ва Байрам Салимов) неинки са лезги-яр, гъакл вири дагъустанви-яр, санал са хизанда аваз, сад хъун, абад хъун патал уяхарзавайди чна гъар йисан сувариз гъиссзавва.

Цийи ктабда и кар генани фасагъатдаказ ачухарнава. Иллаки И.М.Яралиева "Шарвили" суварин сад лагъай мярекатдал (2000-йис) авур докладди, А.Исмаилован инал твар къунвай макъалади, шаир Ш.Шабатован поэмади, амай материалрини къелзавайдан акъул-камалдив ван ийиз тазва. Чаз неинки Шарвили - эпосдин игит - гъакл гъакъикъи Шарвили-яр - чи халкъдин гъунарлу рухвар-гъамиша герек я. Гъахътин хва я чи Имам Музамудиновични! Лап кутугай вахтунда акъуднавай хъсан ктаб хъанва.

Чна ктаб тукъуьрнавайбуру тир Абдулафис Исмаилован ва "Лезги газетдин" къилин редактор Мегъамед Ибрагъимован, ана гъатнавай макъалайрин авторриз, ам акъудиз пулдин такъатар жагъурай Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибован баркалла, сагърай лугъузва.

Пенсияр хкажзава

Россиядин Пенсионный фондунин делилралди, алай вахтунда уьлкведа 43 миллион кас пенсионерар ава. Абурун тахминан пудай са паюни къвалахун давамарзава.

Дагъустанда къвалахзавай, чпиз индексация талукъ жезвай пенсионерин къадар 122 агъзур касдив агакънава. Лагъана къанда хъи, и категориядин агъалийриз гузвай пенсийрин къадар 1-августдилай тахминан 200 манатдин артух жеда. Россияда санлай къачурла, 14,3 миллион касдив агакъна яшлу граждандин ва инвалидирин пенсияр хкаж жеда.

Яшариз ва инвалидвиллиз килигна страховой пенсияр къачузвай, къвалахдалди таъминарзавайбуру чпин патахъай 2016-йисан 1-февралдилай, 2017-йисан 1-февралдилай, 2017-йисан 1-февралдилай аватунин дережа вилив хуьналди, хкаждайвал я.

Алава хъийизвай пулдин къадар къвалахзавай пенсионерди 2016-йисан къачур мажибдин дережадилай, яни къвалахдалди таъминарзавайда гайи страховой взносорин ва тайинарай пенсионный баллрин къадардилай аслу я. Пенсияр вини къил пенсионный 3 баллдин сергъятра аваз хкажзава. Алатай йисуз 1 баллдин къимет 74,27 манатдиз барабар тир.

"Талукъ тирвал, пенсияр вини къил 222 манатдилай са тлимил артух хъиз хкаж жеда. 2016-йисан 3 балл къазанмишун патал 19,9 агъзур манатдин мажиб къачузвас хъун бес тир", - баян гузва Дагъустандин Пенсионный фондунин пресс-къуллугъди.

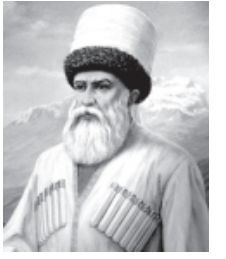
Пенсияр ва социальный пособиеяр нубатдин сеферда 2018-йисан 1-февралдилай, 2017-йисан 1-февралдилай аватунин дережа вилив хуьналди, хкаждайвал я.

Малумат

Гъуьрметлу ватангъилияр!

Диндин машгъур деятель, тарикъатдин шейх, чехи арифдар хъайи Мегъамед Ярагъдин сурал адан невейри зиярат тешкилзава. Гуниб райондин Согъратл хуьре къиле фидай и пак серенжемда иштиракдай гъевес авайбурувай **12-августдин экъунин сятдин ругудаз (6:00)** Махачкъалада "ННТ" телевиденидин дараматдин вилик (**А.Акушинскийдин проспект, 119. 5-линия**), Дербентда шегъердин кеферпатан автостанциядал къватл хъун тлалабзава.

Суалар пайда хъайитла, телефондин **8-928-501-89-68** нумрадиз зенг ийиз жеда.

Девирдин шиклар

18+

Карикатура чугурди ва адаз баян гайинди
Темирхан ТЕМИРХАНОВ я

Сканворд

Тукъуьрайди - Куругъли КИЕЛЕТИВИ

Агъвалат	3	Фагъун-сузвал	Рехъ къалурдайди	1	Таб
Къара савац	Къана-жагъ	Диб	Аскервилн твар	Дефисдин "сгъа"	
Лезги ашукъ	Куьчгъ	Тасма, цпирх	Исин-баева	Гъевечин гъаварг	
РГВК ва я НТВ	Хандак	... - бубаяр	Седеб	Къайда	Физкультура
Аман-мшег	1	Дональд	Чемпиондин ...	"... Идрис" А. Саидов	Нечагъвал, тлал
Цуру емши	2	Хвешивал	Харман		

"ЛГ"-дин 31-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

Акърабар физвай патахъ: 1.Ярар. 2. "Кард". 3.Къучи. 4. Илим. 5. Арбе. 6. Бади.

Акси патахъ: 1. Яхди. 2. Ктаб. 3. Къари. 4. "Илчи". 5. Алим. 6. Буба.

Къасумхуьруьн 3-нумрадин аялрин бахчадин коллективди играми буба
НАДИР
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз Раиса Аминовадиз ва вири багърийриз башсагълугъвал гузва.